

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2026–2029

Tiivistelmä

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on lastensuojelulain mukainen suunnitelma, joka on laadittava ja tarkistettava vähintään kerran valtuustokauden aikana. Suunnitelmaan ja sen liitteisiin on koottu ajantasainen tieto, ja suunnitelmassa huomioidaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilanne. Kainuun alueelliseen hyvinvointikertomukseen 2023–2025 on koottu tieto hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmista lasten ja nuorten osalta Kainuun alueella. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma liitetään osaksi valtuustokauden laajaa hyvinvointisuunnitelmaa.

Suunnitelma on strateginen ja konkreettinen toimintaohjelma, jonka tulee lain mukaan sisältää seuraavat tiedot:

- lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta
- lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä ja ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista
- lastensuojelun tarpeesta kunnassa tai alueella
- lastensuojeluun varattavista voimavaroista
- lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä
- yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palvelu ja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä
- suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on arjen pieniä tekoja, joita jokainen kainuulainen voi tehdä arjessaan. Toisaalta lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen on konkreettisia toimenpiteitä ja yhteiskunnan tavoitteellista toimintaa eriarvoisuuden vähentämiseksi ja palvelujärjestelmän parantamiseksi.

Vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä on hyvinvointialueella. Hyvinvointialueella toimintarakenteita ja -tapoja luodaan ihmislähtöisten palvelukokonaisuuksien aikaansaamiseksi. Tavoitteena on perus- ja erityistason palvelujen entistä parempi yhteen toimivuus, samoin kuin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saumattomuus. Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyössä painopiste on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Suunnitelmassa kuvataan lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä tekijöitä sekä ongelmia ehkäiseviä toimia ja palveluja. Palveluja kuvataan sekä hyvinvointia tukevien rakenteiden että lastensuojelun palvelujärjestelmän näkökulmasta. Suunnitelmassa on kuvaus myös keskeisistä yhteistyömahdollisuuksista eri toimijoiden välillä. Yhteistyön lisäämisen tarve tulee olemaan kaikkien osapuolten, etenkin järjestöjen, yhdistysten ja seurakuntien kanssa. Suunnitelma sisältää myös opiskeluhoitoa koskevan suunnitteluvuorokauden ja alueellisesta opiskeluhoitosuunnitelmasta tehdään oma erillinen suunnitelma ja liitetään osaksi valtuustokauden laajaa hyvinvointisuunnitelmaa.

Suunnitelman keskeiset tavoitteet nousevat Kainuun alueellisesta hyvinvointikertomuksesta 2023–2025. Nämä ovat lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (elintavat ja mielen hyvinvointi), vanhemmuuden tukeminen sekä ennaltaehkäisevien palvelujen ja toimintojen kehittäminen. Suunnitelma kytkeytyy kuntien, Kainuun hyvinvointialueen sekä järjestöjen ja seurakuntien hyvinvointityöhön.

Hyvinvointisuunnitelma antaa kuntalaisille, palvelujen käytännön toteuttajille sekä luottamushenkilöille laaja-alaisen kokonaiskäsityksen lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä tekijöistä ja toimista sekä käytössä olevista ja tarvittavista voimavaroista Kainuun alueella.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
Sisällysluettelo	3
1 Kainuulainen Visio hyvinvoivasta lapsesta ja nuoresta	4
2 Lasten ja nuorten osuus Kainuun väestöstä sekä hyvinvoinnin nykytila.....	5
3 Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät tekijät sekä ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut	9
4 Lastensuojelun tarve, siihen varattavat voimavarat ja palvelujärjestelmä	15
Lastensuojelu	15
5 Yhteistyön järjestäminen hyvinvointialueella kuntien, järjestöjen, seurakuntien ja eri sidosryhmien kanssa.....	21
6 Suunnitelman tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit	23
7 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman hyväksyntä, seuranta ja arviointi	50
Lähdeluettelo	51

1 Kainuulainen Visio hyvinvoivasta lapsesta ja nuoresta

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimus (LOS) sekä kansallinen lainsäädäntö luovat perustan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmalle. Lapsella ja nuorella on perustuslain mukaiset kansalaisen oikeudet, oikeudet osallistumiseen, oppimiseen, palveluihin sekä huolenpitoon ja erityiseen suojeluun. Useat säännökset velvoittavat kuntia ja ammattilaisia monialaiseen yhteistyöhön ja yhteistoimintaan. Koska lainsäädäntö antaa vain yleisiä suuntaviittoja ja vähän ohjausta käytännön työhön, edellyttää se sitoutumista yhteiseen työhön yli ammatti- ja hallinnollisten rajojen.

Hyvinvointialeen strategia hyväksyttiin valtuustokaudelle 2026–2029 joulukuussa 2025 [Kainuun hyvinvointialuestrategia 2026–2029.pdf](#) (pdf, 3289 kt). Yhtenä strategian painopisteenä on Aukasta varten – toteutamme hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta yhdessä kainuulaisten kanssa. Siirrämme painopistettä ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen sekä tuetaan kainuulaisten omaa toimijuutta ja osallisuutta. Nämä tavoitteet ovat keskiössä myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Lisäksi ennaltaehkäisevät palvelut ja toimivat yhteistyörakenteet eri toimijoiden kanssa ovat avainasemassa.

Jokainen kainuulainen voi myös omalla toiminnallaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointia. Arjen yksinkertaiset teot liittyvät ilmiöihin ja asioihin, joihin vaikuttamalla erot lasten ja nuorten hyvinvoinnissa kaventuisivat koko maahan nähden. Arjen teot liittyvät vanhemmuuteen, perheen yhteiseen toimintaan, arkeen ja yksinkertaisiin asioihin. Kainuulainen Visio hyvinvoivasta lapsesta ja nuoresta syntyy arjen pienistä teoista, arjen turvallisuudesta sekä huolenpidosta.

Mistä on arjen teot tehty?

Säännöllisestä yöunesta ja levosta
Yhteisistä ruokahetkistä
Leikkimisestä ja liikkumisesta
Maltillisesta ruutuaajasta
Ystäväistä ja sukulaisista
Yhteisistä lukuhetkistä
Savuttomasta, päihteettömästä elämästä
Koulunkäynnistä ja yhteydenpidosta
Turvallisista aikuisista, kuulevista korvista
Kulttuuritapahtumiin osallistumisesta
Omasta hyvinvoinnista huolehtimisesta
Avun pyytämisestä ja vastaanottamisesta
VÄLITTÄMISESTÄ

2 Lasten ja nuorten osuus Kainuun väestöstä sekä hyvinvoinnin nykytila

Vuonna 2024 Kainuun väkiluku oli 69 639, josta alle 15-vuotiaitten osuus 12,7 prosenttia (koko maa 14,6 %). Oheisessa taulukossa on kuvattu alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä Kainuun eri kunnissa.

	Alle 15-vuotiaita, %, 2024	Ulkomaan kansalaisia, %, 2024	Perheitä, 2024	Taloudellinen huoltosuhde, 2023
Hyrnsalmi	8,5	1,5	567	242,7
Kajaani	14,3	6,3	9 291	144,3
Kuhmo	9,5	2,1	2 028	196,3
Paltamo	11,3	1,3	799	188,1
Puolanka	8,3	3,3	638	254,2
Ristijärvi	10,4	2,8	325	195,4
Sotkamo	14,3	4,1	2 799	134,6
Suomussalmi	9,4	2,3	1 960	210,3

Taulukko 1. Alle 15 -vuotiaiden osuus väestöstä Kainuun eri kunnissa, ulkomaan kansalaisten osuus, perheet sekä taloudellinen huoltosuhde. Lähde: Tilastokeskus

Lapsilla, nuorilla ja perheillä on Kainuussa paljon sellaisia asioita ja toimintoja, jotka edistävät sekä ylläpitävät heidän hyvinvointiaan ja terveyttään. Luonnonläheinen kasvu- ja toimintaympäristö antavat mahdollisuuden monipuoliselle omaehtoiselle perhe- ja yksilötason terveyden ja hyvinvoinnin toiminnalle ja edistämiseksi. Perheiden omaehtoinen toiminta on riittävää kunnan, järjestöjen, yhdistysten sekä seurakuntien tarjoamilla mahdollisuuksilla. Kouluissa on lisätty toimenpiteitä harrastusmahdollisuuksiin osallistumisesta, jotta jokaiselle lapselle tai nuorelle löytyisi oma harrastus. Kulttuuritarjontaa on lisätty, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa osassa kuntia toimii kulttuurivastaavat. On toimenpiteitä, joilla kiinnitetään huomiota liikkumiseen, terveelliseen ravintoon, sosiaalisiin suhteisiin, ennaltaehkäiseviin palveluihin, palvelurakenteeseen, eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön, nuorten sekä perheiden vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseen. Tehdyt toimenpiteet eivät kuitenkaan ole vielä riittäviä, jotta yhteinen visio lasten ja nuorten hyvinvoinnista toteutuu.

Taloudellinen huoltosuhde kuvaa tilannetta, jossa lasketaan kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti. Yllä olevassa taulukossa ovat Kainuun kunta-kohtaiset tiedot vuodelta 2023. Lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi on julkaistu kokoava selvitys ja politiikkatoimet, [Eroon lapsiperheköyhyydestä \(Kemppi 2021\)](#).

Selvityksen mukaan arjen haasteissa esille nousi matalien tulojen vaikutus arjen suunnitteluun ja valintoihin. Vähävaraisuuden tuoma häpeä ja stressi, joka heijastuu huoltajille jopa arvottomuuden ja kakkosluokan kansalaisen kokemuksina. Selvitykseen on koottu toimenpide-ehdotuksia lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi, joita on tarpeen edelleen tarkastella lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laadintatyön yhteydessä.

Lapsiperheköyhyydessä on suuria alueellisia eroja ja ne vaihtelevat hyvinvointialueiden välillä. Taulukko Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö ITLA 2025 <https://itla.fi/lapsiperhekoxyhyys-datana/>.

	Lasten pienituloisuusaste (%)	Perheen koettu taloudellinen tilanne enintään kohtalainen (% yläluokan oppilaista)	Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet (%)
Ahvenanmaa	11%	32%	3%
Etelä-Karjalan hyvinvointialue	14%	27%	8%
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue	12%	27%	6%
Etelä-Savon hyvinvointialue	13%	28%	8%
Helsingin kaupunki	13%	24%	13%
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue	9%	25%	7%
Kainuun hyvinvointialue	13%	28%	7%
Kanta-Hämeen hyvinvointialue	12%	30%	8%
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	12%	28%	5%
Keski-Suomen hyvinvointialue	14%	29%	8%

Sivu 1/3 >

Taulukko: Lapsiperheköyhyys datama • Lähde: THL, Tilastokeskus • Lataa tiedot • Lataa kuva • Väline: Datawrapper

Lapsiperheköyhyyden mittareiden – pienituloisuuden, toimeentulotuen käytön ja koetun taloudellisen tilanteen – maantieteellinen jakautuminen. Lähde Tilastokeskus, THL.

Kainuun alueellisessa hyvinvointikertomuksessa todetaan, että elintapaohjaus ja tuki tulisi kohdistua erityisesti terveellisen ravitsemuksen, liikunnan, päihteettömyyteen ja riittävän unen merkityksen korostumiseen sekä suun terveyteen. Mielen hyvinvoinnin ja terveyden ongelmat ovat havaittavissa jo alakouluikäisillä. Myös seksuaaliterveyden edistäminen on tärkeää jo varhaisessa vaiheessa lapsen ikätaso huomioiden. Lasten ja nuorten yksinäisyyden, kiusaamisen, kaltoinkohtelun ja muiden psykososiaalisten ongelmien tilannetta tulisi selvittää ja kehittää vaikuttavia toimia niiden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Keskeistä lasten hyvinvoinnin tilan arvioinnissa on ulottaa arviointia ns. juurisyyhin eli niihin tekijöihin, joiden on tunnistettu ennakkoivan pulmien kasautumista. Alueellisiin ilmiöihin puuttuminen jo varhaisessa vaiheessa tukee kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa alueen eri toimijoiden yhteistyössä edistettäessä lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä.

Keskeisiä tuloksia Kouluterveyskysely 2025 Kainuu (Thl)

[THL kouluterveyskyselyn tulokset 2025](#)

Vahvuuksia ja myönteistä muutosta 4. ja 5. lk

Vahvuutena Kainuussa suhteessa koko maahan nähdään, että kouluinnostus Kainuussa on suurempaa. (Kainuu 52 % ja koko maa 48 %). Koululounaan syömiseen on varattu tarpeeksi aikaa sekä koululounas on hyvää. Luokassa koetaan olevan rauhallista ja voi tuntea olevansa koulussa oma itsensä.

Myönteistä muutosta suhteessa edelliseen tiedonkeruuseen (2023) on tapahtunut suun hoidossa (hampaiden harjaus), netin käytön huomioimisessa sekä koululounaaseen käytettävän ajan riittävyyden lisääntymisenä. Kokemus vanhempien fyysisestä väkivallasta vuoden aikana on myös vähentynyt.

Vahvuuksia ja myönteistä muutosta 8. ja 9. lk

Vahvuuksia koko maan tuloksiin nähden on vähäisempi jonkun muun sekä oman puhelimen häirintä oppitunneilla, Kainuussa on maukkaampaa koululounasta sekä pienempi määrä oppilaita, jotka ovat yrittäneet usein viettää vähemmän aikaa netissä, mutta ei ole onnistunut.

Myönteistä muutosta edelliseen tiedonkeruuseen on lisääntynyt määrä, jotka eivät käytä alkoholia sekä vähentynyt määrä heitä, jotka kokevat terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Tupakoivien määrä on myös laskenut 2025 (10 %). Vuonna 2023 (22 %).

Vahvuuksia ja myönteistä muutosta Lukio

Lukiolaiset kokevat myös koululounaan laadultaan ja maultaan parempana koko maahan verrattuna. Lukiolaiset nukkuvat arkisin väh. 8 h (60 %), koko maa 55 %. Terveyttä edistäviä elintapoja Kainuun osalla 12 % lukiolaisista, koko maa 9 %. Terveelliset elintavat kyselyn kysymykset kohdistuvat aamupala, liikkuminen, nukkuminen ja herääminen aamulla.

Myönteistä muutosta edelliseen tiedonkeruuseen on nähtävissä tulosten mukaan seksuaalinen häirintä puhelimesta tai netissä vuoden aikana on vähentynyt. Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista on lisääntynyt, tupakointi on vähentynyt sekä kokemus vanhempien fyysisestä väkivallasta vuoden aikana on vähentynyt.

Vahvuuksia ja myönteistä muutosta Ammatillinen oppilaitos

Ammatillisen oppilaitoksen tuloksissa on huomioitava vastaajien vähäinen määrä, joten tulokset eivät anna realistista tilannekuvaa.

Tämän kyselyn vastaajien mukaan koulu-uupumus on vähentynyt, opettajien kohtelu oppilaita kohtaan reilusti on lisääntynyt sekä opettajat ovat kiinnostuneita oppilaan kuulumisista. Perheen koettu taloudellinen tilanne on kohtalainen, vastaajat kokevat muuta maata vähäisempänä.

Myönteistä muutosta edelliseen tiedonkeruuseen voidaan nähdä koulu-uupumuksen vähentyminen, luokan tai ryhmän ilmapiirin myönteisyys on lisääntynyt sekä väsymisen ja uupumisen tunne päivittäin on vähentynyt.

Huolestuttava muutos ja Kehityskohteet

Huolestuttavana muutoksena suhteessa edelliseen tiedonkeruuseen 4. ja 5. lk. osalta voidaan nähdä osallistumisen vähentyminen kouluissa, mm. koulun asioiden, yhteisten sääntöjen, kouluruokailun ja välituntitoiminnan suunnitteluun. 8. ja 9. lk. osalta aamupalan syöjien määrä arki-aamuisin on vähentynyt ja niiden nuorten määrä on vähentynyt, jotka kokevat terveystarkastuksen yksilöllisenä ja keskustelevana. Merkittävä huolestuttava muutos on 8. ja 9. lk. nikotiinipussien käytön lisääntyminen. Vuonna 2023 nikotiinipussien käyttäjien määrä oli (8 %), vuonna 2025 määrä on (15 %) koko Kainuun osalta.

Lukiolaisten osalta on myös huolestuttavaa nikotiinipussien käyttäjien voimakas lisääntyminen, vuonna 2023 (4 %) ja 2025 määrä on (15 %). Koululounasta päivittäin syöjien määrä on myös vähentynyt edellisestä tiedonkeruusta. Netin käytön vähentäminen ei ole myöskään onnistunut useammalla, määrä on lisääntyvä vuoden 2025 tilaston mukaan (39 %). Vuonna 2023 määrä oli (29 %).

Niin ikään ammatillisen oppilaitoksen osalta tuloksissa näkyy nikotiinipussien käyttäjien määrän lisääntyminen, 2025 (38 %) kun vuonna 2023 määrä oli (12 %). Myös sähkösavukkeiden käyttäjien määrä on lisääntynyt. Ammatillisen oppilaitoksen tuloksissa näkyy myös kokemus terveystarkastuksesta yksilöllisenä ja keskustelevana, joka on laskeva.

Kainuun hyvinvointialueen kouluterveyskyselyn 2025 ja alueellisen hyvinvointikertomuksen 2023–2025 indikaattoritiedon mukaan Kainuun lasten, nuorten ja perheiden terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen kehittämistarpeet ovat: Elintapojen ja mielen hyvinvoinnin tukeminen, osallisuuden vahvistaminen, vanhemmuuden tukemisen vahvistaminen sekä ennaltaehkäisevien palvelujen ja toimintojen kehittäminen (Taulukko 1. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja suositeltavat toimenpiteet sekä kehittämiskohteet 2026–2029.)

3 Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät tekijät sekä ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut

Neuvolapalvelut

Lasten systemaattinen hyvinvoinnin seuranta alkaa jo äidin raskausaikana neuvolassa ja jatkuu varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyönä kouluikään asti. Tukipalvelujen toimeenpanossa noudatetaan varhaisen tuen periaatetta. Lähes kaikissa kunnissa lapsille tehdään 3-, 4-, 5- ja 6-vuotiaina hyvinvointiarviot yhteistyössä huoltajien ja lastenneuvolan kanssa. Arvioiden lähtökohtana ovat kasvatuskumppanuus ja tarkastelussa painotetaan perheen sekä lapsen voimavaroja. Perheneuvolan konsultaatiota käytetään, jos lapsen kehityksessä havaitaan huolen aiheita. Huoltajat ovat aina mukana hyvinvointiarviota tehtäessä ja lapsen tarvitsemat tukipalvelut suunnitellaan yhdessä. Tukipalvelujen toimeenpanossa noudatetaan varhaisen tuen periaatetta ja keskeinen väline tämän toteuttamiseksi on lapsen varhaiskasvatuksen suunnitelma. Kainuussa varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan yhteistyökäytännöt on sovittu ja päivitetty kuntakohtaisina.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena.

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus muodostuu kolmesta tasosta; valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tukevat ja ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan valtakunnallisen varhaiskasvatuksen perusteiden pohjalta. Jokaiselle lapselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa tehdään oma varhaiskasvatussuunnitelma eli lapsen Vasu. Se tehdään yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Tuen tarpeen ilmettyä, jokaisella lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen sosionomin, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää.

Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö osallistuu tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun ja arviointiin.

Perusopetus

Perusopetus on yleissivistävää koulutusta ja sillä on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Oppilaalla on myös oikeus saada opiskeluhoitoa, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Erityistä tukea tarvitsevilla oppilaalla on lisäksi oikeus saada apuvälineet ja tulkitsemis- ja avustajapalvelut, joita hän tarvitsee osallistuakseen opetukseen.

Perusopetuslain muutoksen seurauksena oppimisen tuki uudistui esi- ja perusopetuksessa 2025. Ensisijaisesti muutokset opetussuunnitelman perusteissa liittyvät oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Kolmiportainen tuki poistui käytöstä ja 1.8.2025 alkaen toteutetaan oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, joita ovat ryhmäkohtaiset tukimuodot, oppilaskohtaiset tukitoimet sekä opetuksen järjestäminen oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella.

Lasten ja nuorten kehitysympäristön ja koulun toimintaympäristön muuttuessa opiskeluhoi-
lost on tullut yhä tärkeämpi osa koulun perustoimintaa. Opiskeluhoito liittyy läheisesti koulun kasvatus- ja opetustehtävään. Opiskeluhoitotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Toinen aste

Perusasteen jälkeistä koulutusta toisen asteen koulutuksena järjestetään ammatillisena- ja lukio koulutuksena. Kainuussa ammatillista koulutusta järjestää Kainuun ammattiopisto ja Kajaanin, Kuhmon, Paltamon, Puolangan, Sotkamon ja Suomussalmen lukiot. Lisäksi Kainuun Opisto tarjoaa tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta TUVA ja Ammattiopisto Luovi erityisen tuen oppilaille Kajaani-
ssa. (Kainuun alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma 2026–2029.)

Opiskeluhoito

Opiskeluhoi-
llolla tarkoitetaan lapsen/oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetus-/kouluyhteisössä. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Tämän lisäksi oppilaalla/nuorella on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoi-
llon palveluihin ja oikeus saada maksutta sellaisia tukitoimia, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhoito on kaikkien yhteisössä työskentelevien ja palveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista on henkilökunnalla.

Monialainen yhteistyö on opiskeluhoi-
llossa keskeistä. Opiskeluhoitotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Opiskeluhoito järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Opiskeluhoitoa toteutetaan yhteistyössä lapsen / nuoren ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen / nuoren ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa. Opiskeluhoi-
llon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon palvelut. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin yksilöön, yhteisöön kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan oppilaille / opiskelijoille ja huoltajille siten, että ne ovat helposti saatavilla ja palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa. Oppilaille ja opiskelijoille ja heidän huoltajilleen annetaan tieto käytettävissä olevasta opiskeluhoi-
llon palveluista ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoi-
llon palveluja. Oppilaiden ja

opiskelijoiden ja huoltajan osallisuus opiskeluhuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja opiskeluhuollon palveluista tiedottaminen lisää opiskeluhuollon tuntemusta ja edesauttaa palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä opiskeluhuollossa.

Opiskeluhuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Eri koulutusasteiden vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa opiskeluhuollon toimintaa kokonaisuutena. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa oppilaiden ja opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Opiskeluhuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään kouluyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää opiskeluhuollon suunnitelmallista arviointia. Opiskeluhuolto jakautuu yhteisölliseen ja yksilölliseen oppilashuoltoon. Yhteisöllisessä opiskeluhuollossa seurataan, arvioidaan ja kehitetään yhteisön ja oppilas-/opiskelijaryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetus-/kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan / opiskelijan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, 12 §) mukaisesti lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on kirjattava opiskeluhuollon tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet, arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta, käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ja muista tukipalveluista. Lisäksi toimet, joilla vahvistetaan yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja opiskelijoiden varhaista tukea sekä tiedot suunnitelman toteuttamisesta ja arvioinnista. Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma on osa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa ja molemmat suunnitelmat liitetään laajaan hyvinvointisuunnitelmaan.

Nuoris-, liikunta- ja vapaa-ajan palvelut

Nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat nuorisolain (1285/2016 8 §) mukaan kunnan tehtäviin, joita toteuttaessaan kuntaa sitovat lain 2 §:n tavoitteet ja lähtökohdat. Kunta ottaa paikalliset olosuhteet huomioon luodessaan edellytyksiä nuorisotyölle ja -toiminnalle järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukemalla nuorten kansalaistoimintaa.

Lasten ja nuorten mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa kunnan edustukselliseen päätöksentekoon (nuorisovaltuustot) säädetään kuntalaissa. Nuorisolain 24 § laajentaa kuntien velvoitetta lasten ja nuorten osallistumisessa, vaikuttamisessa ja kuulemisessa. Kunnan on tarjottava ja järjestettävä lapsille ja nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai kunnan on muutoin kuultava lapsia ja nuoria edellä mainituissa ja muissa heitä koskevissa asioissa.

Kunnassa toimii monialainen ohjaus- ja palveluverkosto tai muu yhteistyöryhmä palvelujen järjestämiseen liittyvän suunnittelun, yhteensovittamisen ja tietopohjan varmistamiseksi. Verkoston työ kohdistuu kaikkiin kunnassa asuviin nuoriin eikä se käsittele yksittäisen nuoren asioita. Monialaisesta yhteistyöstä säädetään nuorisolain 9 §:ssä.

Verkoston tai yhteistyöryhmän tehtävänä on

- 1) koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi,
- 2) edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja nuoren palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta,
- 3) edistää yhteistyötä nuorisotoiminnan toteutumiseksi.

Nuorisolain tavoitteena on tukea monimuotoisen osallisuuden toteutumista. Nuorten osallisuuden edistämisen velvoite ei koske vain kuntia, vaan myös valtionhallintoa ja kaikkea valtion

avustamaa toimintaa. Nuorisolaki velvoittaa lisäksi kuntia ja valtion viranomaisia tarjoamaan ja järjestämään nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai muutoin kuulemaan heitä mainituissa asioissa. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.

Kuntalaki ja perusopetuslaki sisältävät myös velvoitteita lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseksi ja heidän kuulemisellensa. Kunnissa on oltava nuorisovaltuusto tai vastaava vaikuttajaryhmä, jolle tulee antaa vaikuttamismahdollisuus eri toimialoilla. Kouluissa on oltava oppilaskunta oppilaiden ja opetuksen järjestäjän yhteistyön mahdollistamiseksi.

Näin ollen nuorisopalvelut tukevat lasten ja nuorten hyvinvointia järjestämällä tavoitteellisia ja kasvattavia vapaa-ajan toimintoja sekä luomalla edellytyksiä osallistumiselle ja kansalaistoisinnalle. Nuorisopalvelut tekevät laajasti yhteis- ja kehittämistyötä eri tahojen kanssa lasten ja nuorten elinolojen parantamiseksi maakunnallisissa ja paikallisissa hyvinvointihakuisissa työryhmissä ja hankkeissa. Verkostoyhteistyötä tehdään myös voimakkaasti päivittäin nuorisotyön arjessa. Kainuun kuntien nuorisopalvelut ovat sitoutunut terveellisen elämäntavan ja päihteettömyyden edistämiseen.

Kainuun kunnat järjestävät myös liikunta- ja vapaa-ajanpalveluja. Harrastamisen Suomen malli on yksi toimenpide, jonka tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä tarjoamalla mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteyteen tai sen jälkeen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut / Kainuun hyvinvointialue

Kainuun hyvinvointialueella lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut sijoittuvat sosiaali- ja perhepalveluiden ja terveyden- ja sairaanhoidon palvelujen toimialueille. Sosiaali- ja perhepalveluiden toimialue jakaantuu sosiaalityö- ja sosiaaliohjauksen, asumisen ja sosiaalisen kuntoutuksen ja perheiden tuki, valvonta ja ostopalveluiden palvelualueisiin. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus palvelualue sisältää lapsiperheiden, vammaisten ja aikuisten sosiaalityön palveluyksiköt. Perheiden tuki, valvonta ja ostopalveluiden palvelualue sisältää palvelujen oston ja valvonnan lisäksi lapsiperheiden perhetyön ja kotipalvelun palvelut, perheneuvolan ja perheoikeudelliset palvelut sekä opiskeluhuollon kuraattoripalvelut. Sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla pyritään ensisijaisesti vastaamaan laaja-alaisesti kaikkien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Mikäli sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut eivät ole sopivia tai riittäviä palvelutarpeeseen vastataan erityislainsäädännön nojalla. Lapsen tai nuoren huomioiminen aikuisille suunnatuissa palveluissa edistää lasten, nuorten ja koko perheen hyvinvointia ja terveyttä.

Lapsiperheiden ja vammaisten sosiaalityön palveluyksiköiden toiminta on viranomaistyötä, jossa tehdään sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta, hakemusten ja ilmoitusten käsittelyä, palvelutarpeen arviointia ja palvelu- ja asiakassuunnitelmia, viranhaltijapäätösten tekoa, asiakasvastaanottoa, kotikäyntejä, puhelinpalvelua, viranomaisyhteistyötä, erilaisia sopimusasioita ja lausuntojen antamista, hakemuksia eri oikeusasteisiin sekä verkostotyötä. Lapsiperheiden sosiaalityö jakautuu sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin, lastensuojelun avohuoltoon, -sijais- huoltoon sekä -jälkihuoltoon. Lapsiperheiden sosiaalityön asiakkaita ovat sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisia palveluita tarvitsevat lapset ja heidän perheensä sekä yli 18 - vuotiaat jälkihuollon asiakkaat.

Kasvatus- ja perheneuvonta on sosiaalihuoltolain mukaista palvelua, joka perustuu sosiaalihuoltolain mukaiseen palvelutarpeeseen ja sen pohjalta laadittavaa suunnitelmaan. Kasvatus- ja perheneuvonnan palvelua annetaan Kainuussa perheneuvolassa, jossa työskentelee sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja. Kasvatus- ja perheneuvonnan ydintehtävät ovat vanhemmuuden tuki, lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tuki, pari- ja perhesuhteiden tuki sekä asian- tuntija-apu.

Perheoikeudelliset palvelut ovat sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita ja niitä tarjotaan tilanteissa, jotka liittyvät lasta koskevien sopimusten ja selvitysten tekemiseen esimerkiksi vanhempien erotessa. Palveluilla turvataan lapsen hyvinvointia ja kehitystä vanhemmuuteen, lapsen elatukseen ja huoltoon liittyvissä sopimuksissa.

Kuraattoripalvelut ovat osa sosiaalihuollon palveluja ja ne ovat lakisääteisiä, vapaaehtoisia ja luottamuksellisia. Kuraattoripalveluiden resursoinnissa noudatetaan Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista mitoitusta ja työtä ohjaa sekä sosiaalihuollon lainsäädäntö että oppilas ja opiskeluhuoltolaki.

Asumisen ja sosiaalisen kuntoutuksen palvelualueella toimii Salmilan lastensuojelulaitos, turvakoti sekä Rastitien lasten yksikkö, joka vastaa erityisentuen tarpeessa olevien lasten tilapäisen hoidon tarpeeseen.

Sosiaalipäivystys toimii 1.1.2026 lähtien terveyst- ja sairaanhoidon palvelujen toimialueella akuuttipalveluiden yhteydessä ja sinne ohjautuu akuutit/kiireelliset sosiaalihuollon ilmoitukset/yhteydenotot.

Lapsiperheiden matalan kynnyksen palveluita järjestää Kainuussa Kotona asumista tukevat palvelut - palveluyksikkö. Palveluyksikkö tarjoaa lapsiperheille sosiaalihuoltolain mukaisia avopalveluita, joihin kuuluvat lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö ja lastensuojelun tehostettua perhetyö kotiin annettavina palveluina. Palveluyksikön toiminta-ajatus on tarjota varhaista tukea lapsiperheille ja edistää perheiden hyvinvointia, toimintakykyä ja arjen sujuvuutta.

Lasten- ja perheiden terveystpalvelut kattavat perusterveydenhuollon palveluista äitiys- ja lastenneuvola, perhesuunnittelu sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Erikoissairaanhoidon osalta palvelualueeseen kuuluvat naistentaudit, äitiyshuolto ja synnytys sekä lasten ja nuorten somaattinen erikoissairaanhoito. Lisäksi mielenterveys ja riippuvuuksien hoidon palvelualueelle kuuluvat lasten- ja nuorisopsykiatria. 1.1.2026 alkaen myös opiskeluhuollon psykologipalvelut toimivat terveyden ja sairaanhoidon toimialueella.

Kainuun kunnissa toimivat perhekeskukset verkostomaisena rakenteena. Perhekeskusten yhdyspintatyötä koordinoi osaltaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen erikoissuunnittelija yhteistyössä eri toimijoiden esi- ja vastuushenkilöiden kanssa. Tärkein tehtävä on kehittää ja ylläpitää toimivaa yhteistyötä hyvinvointialuepalvelujen, kuntien, seurakuntien, järjestöjen ja yritysten kanssa. Lisäksi on tärkeää vahvistaa verkostoja kukin omalla alueellaan kaikkien lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen välillä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tavoitteena on auttaa ja tukea lapsia, nuoria ja perheitä jo siinä vaiheessa, kun ongelmat eivät ole vielä käyneet ylitsepääsemättömiksi. Tavoite on myös tukea vanhemmuutta niin, että lapsi voi elää turvallisen lapsuuden kotonaan. Lisäksi tavoitteena on tukea ja antaa asiantuntija-apua lapsen kasvu- ja kehitysympäristöille (mm. perhe, varhaiskasvatus, koulu, vapaa-aika).

Järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat

Hyvinvointia edistävänä tekijänä ennaltaehkäisevän työn merkitys korostuu. Kolmannen sektorin toimijoiden tehtävä painottuu erityisesti arjen tukeen ja yhteisöllisyyden ylläpitämiseen. Oikea-aikainen ja -muotoinen arjen tuki toimii ennaltaehkäisevästi niin, että korjaavien palvelujen tarve vähenee. Seurakunnilla ja järjestöillä on nykyistä suurempi rooli ennaltaehkäisevien palveluiden tuottajana ja kehittäjänä. Tavoitteena tulee olla seurakuntien, järjestöjen ja kolmannen sektorin pitkäjänteisen ja kattavan yhteistoiminnan kehittäminen ennaltaehkäisevien palvelujen järjestäjänä. Kehittämistyötä tehdään yhdessä vuoropuhelun ja yhteistyön tiivistämiseksi. Tarkoituksena on ennaltaehkäisevien palvelujen kehittäminen kumppanuusperiaatteella ja rakenteita vahvistamalla.

Kainuun Liikunta ry

Kainuun Liikunta ry. on maakunnallinen liikunnan aluejärjestö, joka toimii kainuulaisen liikunnan ja urheilun aktiivisena kehittäjänä sekä kainuulaisen hyvinvoinnin ja elinvoiman edistäjänä. Kainuun Liikunta tekee monipuolista yhteistyötä kuntien, urheiluseurojen sekä muiden liikuntaa edistävien toimijoiden kanssa. Kainuun Liikunnalla on noin 100 jäsenyhteisöä, joista 95 % on kainuulaisia urheiluseuroja. Kainuun Liikunnan jäseniä ovat myös kaikki Kainuun kunnat.

Kainuun Liikunnan keskeisiin valintoihin kuuluu liikkumaan innostaminen, mikä tarkoittaa mm. liikunnan puheeksi ottamisen ja liikuntaneuvontapalvelun edistämistä ja kehittämistä kaikissa ikäluokissa. Lisäksi tavoitteena on edistää kainuulaisten toimintakykyä ja turvallisuutta liikunnan avulla. Kainuun Liikunta toimii aktiivisesti myös seura- ja harrastetoiminnan edistämisessä sekä urheilun elinvoiman ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa. Kainuun Liikunta tukee välillisesti kuntien ja muiden toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön avulla lasten ja nuorten fyysistä aktiivisuutta ja hyvinvointia koulutusten, asiantuntijapalveluiden ja matalan kynnyksen liikuntatapahtumien kautta.

Kainuun Liikunta toimii valtakunnallisten Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu ja Liikkuva opiskelu -ohjelmien alueellisena koordinaattorina. Ohjelmien strategisesta johtamisesta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö ja opetushallitus. Kainuun Liikunta edistää ja tukee kuntia niiden paikallisessa toteuttamisessa. Toiminta pohjaa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan sisältyvään Suomi liikkeelle -ohjelmaan, jonka tavoitteena on, että eri ikäiset ihmiset liikkuvat aiempaa enemmän. Lisäksi toimintaa ohjaa Kainuun maakunnallinen liikkumisoljelmalla: Kainuun Liikkumislupaus 2030.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Kainuun piiri ry on yleishyödyllinen kansalaisjärjestö, jonka toiminnan tarkoituksena on edistää toimialueellaan Kainuussa lasten, nuorten ja lapsiperheiden perusturvallisuutta, hyvinvointia ja tervettä kehitystä. Piirin alueella toimii 13 MLL:n paikallisyhdistystä, joissa on yhteensä 1560 henkilöjäsentä.

Piiri vastaa kehittämistyössään yhteiskunnan muutokseen edistämällä MLL:n vapaaehtoistoimintaa ja ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä Kainuussa. Piiri tuottaa kaikille avoimia palveluita ja tarjoaa mahdollisuuksia toimia vapaaehtoisena lasten, nuorten ja perheiden hyväksi. MLL edistää lapsen oikeuksien toteutumista ja lapsivaikutusten arviointia päätöksenteossa.

MLL:n vahvuus ja asiantuntijuus ovat ammatillisesti ohjatussa vapaaehtoistyössä. Piirin palkatut työntekijät vastaavat vapaaehtoisten rekrytoinnista, perehdytyksestä ja koulutuksesta. Lisäksi huolehditaan myös siitä, että tukisuhteet toimivat ja vapaaehtoiset saavat tukea tehtävissään. MLL:n ennaltaehkäisevä työ on systemaattista ja pitkäjänteistä ja lisäksi sillä on vahva ammatillinen tausta.

4 Lastensuojelun tarve, siihen varattavat voimavarat ja palvelujärjestelmä

Lastensuojelu

Lasten hyvinvointia edistetään ja ongelmia ehkäistään monilla erilaisilla yhteiskunnallisilla toiminnoilla. Kyse on lapsen elinympäristön turvallisuudesta ja esimerkiksi riittävästä mahdollisuudesta leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan. Suuri vaikutus hyvinvointiin on sillä, millaisia lapsen arjen ympäristöt ovat. Päivähoito- ja varhaiskasvatuspalvelut, koulu, harrastustoiminta tai muu lähiympäristö ja -yhteisöt vaikuttavat paljon lapsen kehitykseen vanhempien ohella.

Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja huoltajilla. Heidän velvollisuutenaan on vastata lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta. Heillä on oikeus myös yksin määrätä siitä, miten lapsen kasvatusta ja huolenpitoa järjestetään. Lastensuojelulaissa korostetaan, että yhteiskunnan on pyrittävä tukemaan vanhempia tässä tehtävässä ja tarjottava perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. Lapsi ja perhe ovat myös tarvittaessa ohjattava lastensuojelun piiriin.

Lastensuojelu käsitetäänkin laajasti lasten suojeluksi. Se ei ole yksin lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan on nähtävä myös muita viranomaisia sekä kaikkia kansalaisia koskettavana asiana. Lastensuojelulla on kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä.

Lastensuojelun lisäksi kunnan tulee järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Sen tarkoituksena on lapsen ja hänen perheensä erityinen tukeminen kunnan muiden palvelujen piirissä. Tällöin ei edellytetä, että lapsi tai perhe on lastensuojelun asiakkaana ([Lastensuojelulaki 3a §](#)). Erityisesti korostetaan äitiys- ja lastenneuvoloiden ja muun terveydenhuollon, päivähoidon, koulun ja nuorisotyön mahdollisuuksia edistää ja turvata lapsen kasvua ja kehitystä. Tukihenkilötoiminta, tukiperhetyö, perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu ja vertaistoiminta, mitkä ovat sosiaalihuoltolain (1301 / 2014) mukaisia ensisijaisia palveluita korjaavaan lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun nähden. Edellä esitetyjä palveluja voidaan tarjota perheille ilman lastensuojelun asiakkuutta, mutta ne voivat olla myös lastensuojelun avohuollon tukitoimia lastensuojelun asiakkaille. Ehkäisevän lastensuojelun avulla tuetaan vanhemmuutta.

Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki ovat ensisijaisen tärkeitä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvillä toiminnoilla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä tai pahenemista. Lastensuojelusta säädetään lastensuojelulaissa (417/2007). Lisäksi Suomi on saattanut voimaan YK:n lasten oikeuksien sopimuksen.

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota toteutetaan silloin kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia voidaan antaa lapselle yksin tai niitä voidaan järjestää lapsen vanhemmille, huoltajille tai muille lapsesta huolta pitävillä henkilöillä.

Asiakassuunnitelman laatiminen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä esimerkiksi ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja sekä muita peruspalveluita, jollei lapsen etu muuta vaadi ([Lastensuojelun työprosessit \(THL-lastensuojelun käsikirja\)](#)).

Lastensuojelun tilannekuva

Valtakunnallisesti lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli 34 900 lasta vuonna 2024. Määrä laski edellisestä vuodesta (-9 %). Asiakasmäärä laski kaikissa ikäryhmissä. Lukuun ottamatta vuotta 2023 asiakasmäärät ovat laskeneet useampana vuonna peräkkäin. Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä pysyi lähes samana suhteessa edelliseen vuoteen. Kiireellisesti sijoitettuna oli kaiken kaikkiaan 4 900 lasta. Tyypillisintä kiireellinen sijoitus oli 16–17-vuotiailla. Huostassa olleiden lasten määrä (11 300) pysyi edellisten vuosien tasolla. Uusia huostaanottoja tehtiin 1 800, joka on hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna. (THL tilastoraportti 23/2025)

Kainuun tilanne mukailee valtakunnan tilannetta. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä on laskenut vuodesta 2022 tasaisesti vuoteen 2024. Sama suuntaus on havaittavissa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrässä, mikä on laskenut vuosien 2022–2024 aikana. Vuosien 2022–2024 aikana lastensuojeluilmoitusten määrässä on ollut vuosittaista vaihtelua. Saapuneiden lastensuojeluilmoitusten määrä on kuitenkin vähentynyt olennaisesti vuodesta 2023–2024.

Sosiaalihuoltolain mukainen työskentely on vahvistunut Kainuussa vuoden 2022 jälkeen. Lapsia ja perheitä pyritään auttamaan ensisijaisesti peruspalvelujen ja sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisin palveluin ja viimesijainen toimija on lastensuojelu. Lastensuojelun tarve syntyy vasta, kun lapsi itse vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä ja lapsi tarvitsee lastensuojelun palveluja. Tällöin on velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimien järjestämiseen tai kiireellisiin lastensuojelun toimenpiteisiin.

Saapuneen lastensuojeluilmoituksen/yhteydenoton jälkeen lapselle ja perheelle tehdään sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukainen palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä arvioidaan, onko lapsi erityisen tuen tarpeessa ja onko lapsella ja perheellä palvelujen tarvetta. Palvelutarpeen arvioinnin jälkeen asiakkuus voi päättyä, jatkua sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa tai lastensuojelussa.

Kainuun alueella lastensuojeluilmoituksia on tullut ajalla 1.1-31.12.2023 yhteensä 2373, jotka koskevat 1265 lasta, samalla ajalla yhteydenottoja sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi 146. Vuonna 2023 on laadittu yhteensä 720 palvelutarpeen arviointia.

Kainuun alueella lastensuojeluilmoituksia on tullut ajalla 1.1-31.12.2024 yhteensä 2386, jotka koskevat 1208 lasta, samalla ajalla yhteydenottoja sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi on tullut yhteensä 129. Vuonna 2024 on laadittu yhteensä 561 palvelutarpeen arviointia.

Valtaosa lastensuojeluilmoituksista johtuu lasten, nuorten tai vanhempien päihde- ja/tai mielenterveysongelmista. Käytöshäiriöitä on nähtävissä jo esikouluikäisillä. Lisäksi ilmoitukset johtuvat koulu- ja vapaa-ajan ongelmista (mm. peliriippuvuus), vanhempien kyvyttömyydestä kasvattaa lasta, huoltoriidoista erotilanteissa. Lisäksi taustalla on lasten henkistä tai fyysistä kaltoinkohtelua ja pahoinpitelyjä. Kainuun alueella lastensuojeluilmoituksia tulee eniten sosiaalipäivystyksestä ja seuraavaksi yleisimmät ilmoittajat ovat poliisi, koulu ja päiväkodit.

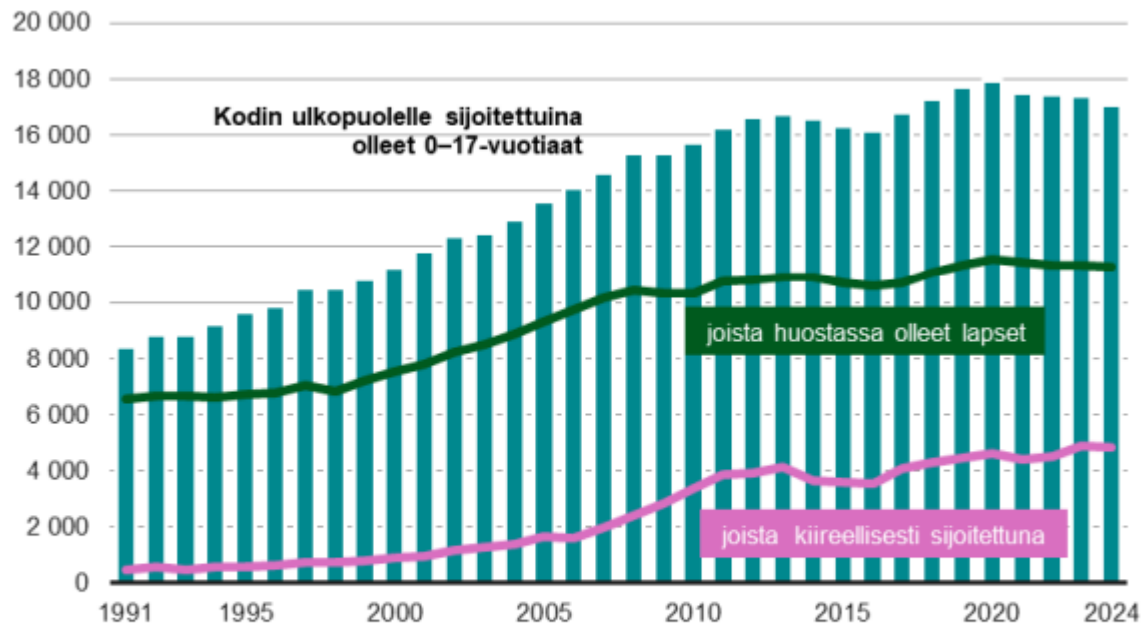
Taulukko A3. Lastensuojeluilmoitusten kohteena olleet lasten väestöosuus ikäryhmittäin hyvinvointialueilla 2024.

Hyvinvointialue	Lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus	Osuus 0–2-v ikäisistä	Osuus 3–6-v ikäisistä	Osuus 7–12-v ikäisistä	Osuus 13–15-v ikäisistä	Osuus 16–17-v ikäisistä	Osuus 0–17-v ikäisistä	Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä	Ilmoitukset lasta kohden keskimäärin
Ahvenanmaa	538	4,2 %	5,6 %	8,3 %	13,4 %	14,8 %	8,6 %	885	1,6
Etelä-Karjala	1 786	6,1 %	7,6 %	9,0 %	12,8 %	10,9 %	8,8 %	4 168	2,3
Etelä-Pohjanmaa	3 524	5,2 %	7,3 %	8,0 %	13,7 %	13,8 %	9,2 %	7 299	2,1
Etelä-Savo	2 477	9,3 %	10,0 %	11,8 %	17,8 %	16,1 %	12,4 %	5 284	2,1
Helsinki	12 599	5,7 %	7,9 %	10,3 %	16,2 %	15,3 %	10,4 %	27 737	2,2
Itä-Uusimaa	1 935	5,1 %	7,1 %	9,3 %	13,8 %	13,0 %	9,6 %	3 899	2,0
Kainuu	1 386	7,5 %	8,9 %	11,5 %	20,1 %	11,8 %	11,6 %	2 348	1,7
Kanta-Häme	3 730	8,7 %	9,6 %	11,2 %	18,3 %	15,3 %	12,0 %	6 716	1,8
Keski-Pohjanmaa	1 617	6,5 %	7,9 %	10,3 %	17,7 %	12,3 %	10,4 %	3 208	2,0
Keski-Suomi	5 897	7,1 %	9,4 %	10,4 %	17,8 %	14,2 %	11,3 %	11 245	1,9
Keski-Uusimaa	4 886	7,2 %	7,9 %	10,9 %	17,9 %	12,9 %	10,9 %	10 173	2,1
Kymenlaakso	3 113	8,1 %	9,7 %	11,9 %	19,0 %	15,9 %	12,3 %	6 803	2,2
Lappi	4 064	7,0 %	8,9 %	11,9 %	20,4 %	16,6 %	12,6 %	8 115	2,0
Länsi-Uusimaa	10 406	5,7 %	7,3 %	9,9 %	15,6 %	11,9 %	9,5 %	20 282	1,9
Pirkanmaa	10 004	5,3 %	7,8 %	9,8 %	13,9 %	13,3 %	9,8 %	18 687	1,9
Pohjanmaa	2 937	4,4 %	6,3 %	7,4 %	12,0 %	10,9 %	7,9 %	5 012	1,7
Pohjois-Karjala	2 944	8,0 %	10,5 %	10,0 %	16,2 %	13,0 %	10,8 %	4 666	1,6
Pohjois-Pohjanmaa	9 830	6,3 %	8,3 %	9,9 %	15,5 %	13,6 %	10,4 %	19 680	2,0
Pohjois-Savo	5 670	8,4 %	9,4 %	12,2 %	19,6 %	17,4 %	12,8 %	10 560	1,9
Päijät-Häme	3 946	7,0 %	9,4 %	10,6 %	16,7 %	14,5 %	10,9 %	8 331	2,1
Satakunta	3 785	5,8 %	7,7 %	9,3 %	15,4 %	14,2 %	10,0 %	6 429	1,7
Vantaa-Kerava	7 608	10,2 %	11,0 %	13,4 %	17,7 %	15,1 %	12,6 %	16 761	2,2
Varsinais-Suomi	10 367	6,8 %	9,4 %	11,2 %	17,6 %	15,9 %	11,6 %	21 252	2,0
Koko maa	115 049	6,6 %	8,5 %	10,4 %	16,3 %	14,1 %	10,7 %	229 540	2,0

(THL tilastoraportti 23/2025)

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2022	2023	2024
0 - 17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1086	Kainuun hyvinvointialue	yhteensä	1 319	1 412	1 386
Huostassa vuoden aikana olleet 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1077			158	145	129
Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleet 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1078			26	28	30
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 191			218	206	197
Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0 - 17-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1245			371	355	324

Kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna koko maassa yhteensä 17 100 lasta vuoden 2024 aikana. Heistä oli vuoden aikana huostaanotettuna 66 prosenttia eli 11 300 lasta. Sekä huostassa (muutos 0 %) olleiden lasten määrä, että sijoitettujen lasten määrä (-2 %) ovat pysyneet vakaina edellisestä vuodesta.

Kuvio S1. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset sekä heistä huostassa ja kiireellisesti sijoitettuna olleet lapset vuosina 1991–2024.

Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoitettujen, että huostassa olleiden lukumääriin.

Tiedot ovat poimittavissa Sotkanet-indikaattoreista 191, 1077 ja 1078

Kuvio S9 ja taulukko S4. Huostassa 31.12.2024 olleet lapset sijoitusmuodon mukaan hyvinvointialueittain (N=9 435).

Hyvinvointialue	Perhehoito		Ammatillinen perhehoito		Laitoshoido		Muu		Yhteensä
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	
Ahvenanmaa	29	83 %	0	0 %	3	9 %	3	9 %	35
Etelä-Karjala	33	43 %	15	19 %	29	38 %	0	0 %	77
Etelä-Pohjanmaa	226	61 %	26	7 %	115	31 %	1	0 %	368
Etelä-Savo	151	52 %	30	10 %	101	35 %	6	2 %	288
Helsinki	529	50 %	91	9 %	409	39 %	30	3 %	1 059
Itä-Uusimaa	31	35 %	15	17 %	37	42 %	5	6 %	88
Kainuu	60	58 %	5	5 %	37	36 %	1	1 %	103
Kanta-Häme	207	62 %	15	4 %	104	31 %	10	3 %	336
Keski-Pohjanmaa	84	74 %	2	2 %	25	22 %	2	2 %	113
Keski-Suomi	276	50 %	74	13 %	193	35 %	14	3 %	557
Keski-Uusimaa	142	45 %	20	6 %	145	46 %	10	3 %	317
Kymenlaakso	194	49 %	30	8 %	167	42 %	5	1 %	396
Lappi	174	55 %	18	6 %	122	39 %	2	1 %	316
Länsi-Uusimaa	231	41 %	11	2 %	302	53 %	26	5 %	570
Pirkanmaa	459	60 %	15	2 %	278	37 %	8	1 %	760
Pohjanmaa	90	56 %	0	0 %	69	43 %	1	1 %	160
Pohjois-Karjala	179	57 %	12	4 %	118	38 %	4	1 %	313
Pohjois-Pohjanmaa	485	59 %	53	6 %	259	31 %	26	3 %	823
Pohjois-Savo	333	58 %	35	6 %	182	32 %	21	4 %	571
Päijät-Häme	184	45 %	44	11 %	172	42 %	6	1 %	406
Satakunta	197	54 %	15	4 %	150	41 %	3	1 %	365
Vantaa-Kerava	252	40 %	81	13 %	271	43 %	22	4 %	626
Varsinais-Suomi	451	57 %	19	2 %	305	39 %	13	2 %	788
Koko maa	4 997	53 %	626	7 %	3 593	38 %	219	2 %	9 435

THL: tilastoraportti 2023/25

Kainuun lastensuojelussa perhehoidon osuus sijaishuoltomuotona on maan keskiarvoa hieman korkeampi. Kainuussa rekrytoidaan ja valmennetaan perhehoitajia aktiivisesti.

Kainuun hyvinvointialueen lapsiperheiden sosiaalityössä on käytössä [lastensuojelun systeminen toimintamalli](#). Systeminen toimintamalli tuo systemisen ja perheterapeuttisen ajattelun, välineet ja rakenteet lastensuojelun käyttöön. Systemistä työtettä voi hyvin soveltaa myös muissa lapsi- ja perhepalveluissa. Toimintamallista on hyvät kokemukset Kainuun lastensuojelun asiakastyössä.

Lastensuojelulain muutos tuli voimaan 1.1.2022. Muutoksella säädettiin henkilöstömitoitus lastensuojelun sosiaalityöhön. Yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä voi olla vastuullaan enintään 30 lasta vuodesta 2024 lähtien. Enimmäisasiakasmäärän rajausta koskee 0–17-vuotiaita lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkuudessa olevia lapsia. Lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ei tulisi ohjata muita asiakkaita, jos hänellä on jo 0–17-vuotiaita asiakkaita laissa säädetty enimmäismäärä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) seuraa lastensuojelun henkilöstömitoitusta (mitoitus 30 asiakasta/työntekijä). Vuosien 2024–2025 aikana on tehty toimenpiteitä henkilöstömitoituksen saattamiseksi lain edellyttämälle tasolle ja tällä hetkellä mitoitus toteutuu niin, että kaikilla sosiaalityöntekijöillä on lain mukainen asiakasmitoitus.

Lapsiperheiden sosiaalityössä henkilöresurssit koostuvat sosiaalityöntekijöistä ja sosiaaliohjaajista. Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien lisäksi sosiaalityössä työskentelee yksi palveluyksikköpäällikkö/johtava sosiaalityöntekijä ja yksi johtava sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijöitä on yhteensä 21 ja sosiaaliohjaajia kahdeksan ja viranhaltijat toimivat kaikissa hyvinvointialueen kunnissa. Kajaaniin on keskitetty koko Kainuun yli 18-vuotiaiden jälkihuoltoon nuorten työ jälkihuoltotiimiin, jossa työskentelee yksi sosiaalityöntekijä ja kaksi sosiaaliohjaajaa.

Kainuun hyvinvointialue tuottaa lastensuojelun laitospalvelua Lastenkoti Salmilassa Järvi- ja Salmi-yksiköissä. Yksiköissä on yhteensä 12 paikkaa pääasiassa yli 10 –vuotiaille lastensuojelun sijoittamille lapsille ja nuorille. Samassa kiinteistössä on myös Kainuun turvakoti, jonka yhteydessä tuotetaan kaksi lasten ja nuorten kriisi- ja arviointipaikkaa lyhytaikaisen kiireellisen tuen tarpeessa oleville alle 18 – vuotiaille. Jokaisella yksiköllä on oma ympärivuorokautinen henkilöstönsä.

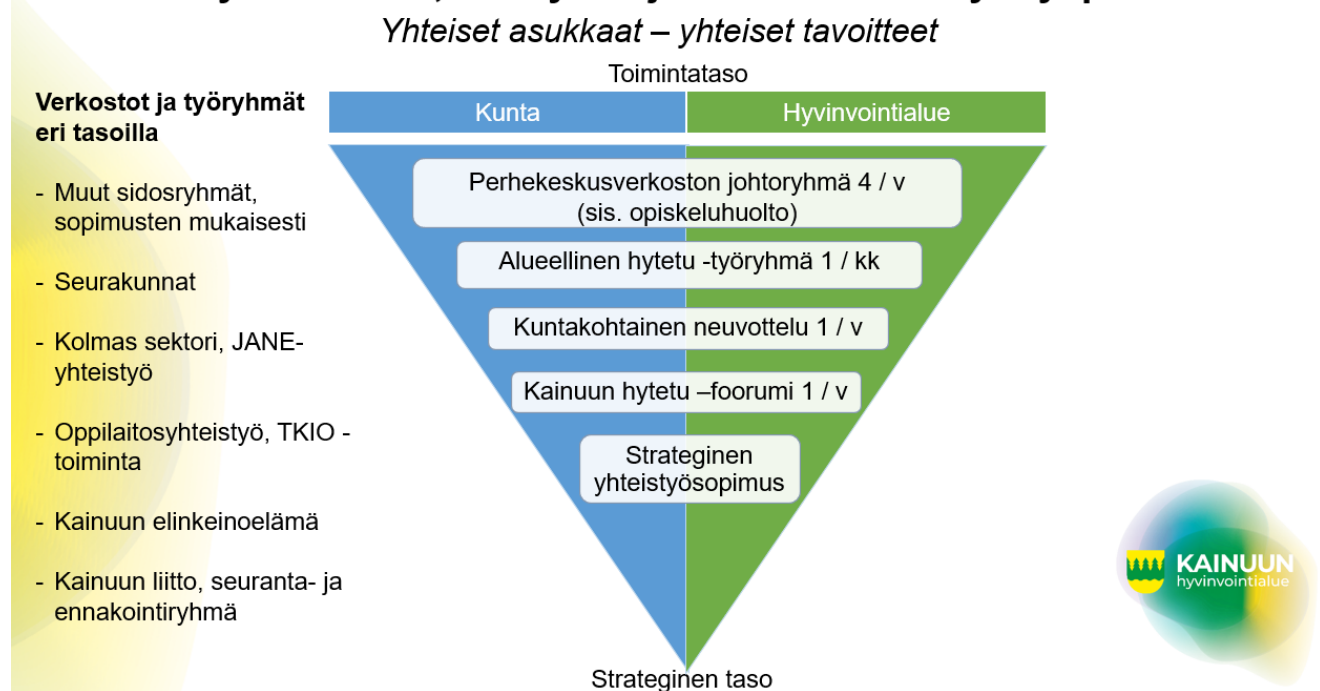
Kainuun hyvinvointialue on ryhtynyt rakentamaan uutta lastensuojelulaitosta, joka tulee lisäämään paikkojen määrän 19 saakka. Tähän kiinteistöön tulee sijoittumaan myös vammaisten lasten lyhytaikaisen huolenpidon 7 paikkainen yksikkö. Uuden rakennuksen valmistuminen tulee ajoittumaan vuoden vaihteeseen 2026/2027.

Kainuun sosiaalipäivystys vastaa lasten ja nuorten kiireellisestä palvelutarpeen arvioinnista vuorokauden ympäri jatkuvaluonteisesti. Sosiaalipäivystyksen toimesta on vuonna 2025 tehty 53 lapsen tai nuoren kiireellisen sijoituksen päätöstä. Määrä on edellisvuodesta kasvanut yli kaksinkertaiseksi.

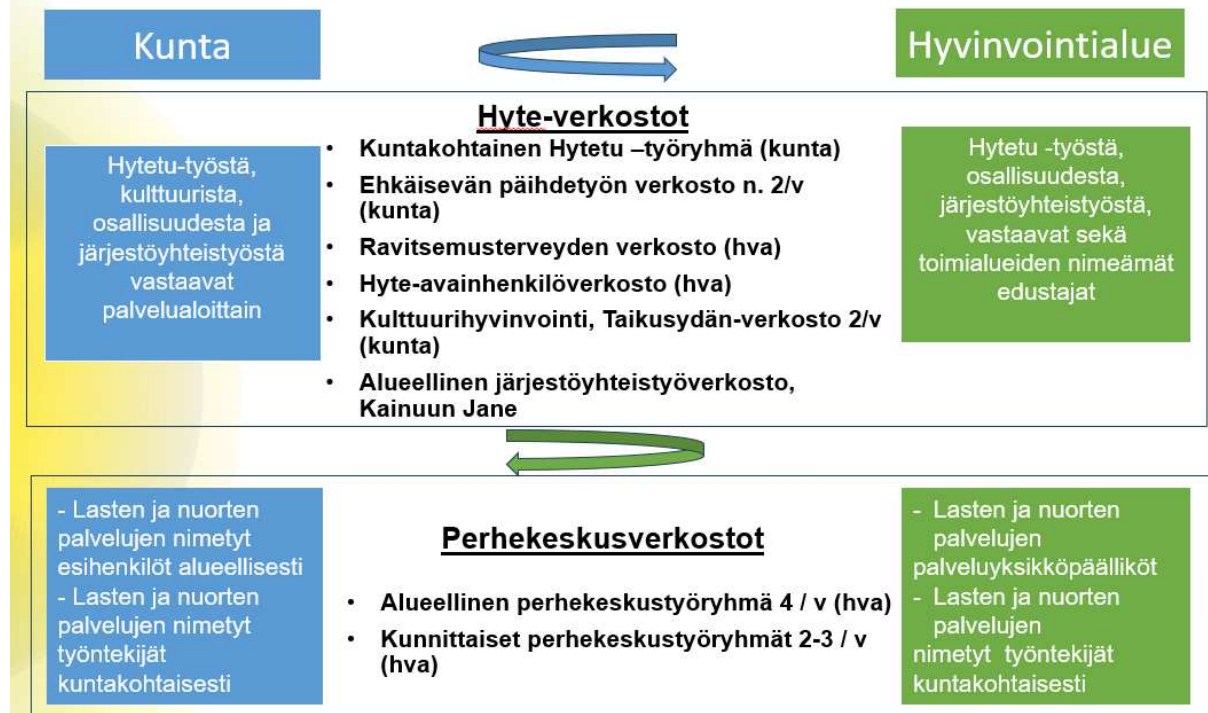
5 Yhteistyön järjestäminen hyvinvointialueella kuntien, järjestöjen, seurakuntien ja eri sidosryhmien kanssa

Kainuun hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden yhdyspintarakenne on kuvattu alla. Lainsäädäntö edellyttää hyvinvointialuetta ja kuntia toimimaan yhteistyössä sekä huomioimaan alueen muita toimijoita. Seurakuntien, järjestöjen ja yhdistysten järjestämät toiminnot tukevat lakisääteisiä palveluja. Lisäksi muut sidosryhmät ovat tärkeitä kumppaneita. Yhdyspintarakenne sisältää lasten ja nuorten eri toimijoiden yhteistyörakenteen. Tämän lisäksi eri toimijoilla on palvelukohtaisia yhteistyötapaamisia vuosittain. Tavoitteena ovat saavutettavat ja saumattomat palveluketjut ja eri osapuolten kattava yhteistyö.

Kainuun hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden yhdyspintarakenne

Vastinparit yhdyspintojen verkostoissa

6 Suunnitelman tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2026–2029 toimenpiteet:

1. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointi ja terveys

Tavoitteet: Lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveystottumukset paranevat

Mielenterveyden ongelmat vähenevät

2. Vanhemmuus ja erilaiset perheet

Tavoite: Vanhemmuuden varhainen tukeminen

3. Ennaltaehkäisevät palvelut ja toiminnot

Tavoite: Ennaltaehkäisevät palvelut ja arjen tuen toiminnot lisääntyvät. Toimielinten päätöksenteossa otetaan käyttöön lapsivaikutusten ennakkoarviointi ja lasten oikeudet tunnetaan

Tutkimustiedon perusteella lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvien ongelmien ehkäisyyn on olemassa monenlaisia kustannusvaikuttavia keinoja (mm. Sipilä & Österbacka 2013). Tutkimustiedon perusteella ongelmien ehkäiseminen on miltei aina tuloksellista ja taloudellisesti kannattavaa. Suunnitelman kehittämiskohteet on valittu kansallisen kouluterveyskyselyn, alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointi-indikaattorien, ajankohtaisten lakiuudistusten sekä kansallisten laatusuosituksen sekä toiminnallisten tarpeiden mukaisesti.

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut uudistetaan asiakaslähtöisesti integroiduksi palveluiden kokonaisuudeksi hyvinvointialueiden ja kuntien toimintaympäristöön. Muutosohjelmassa palveluiden painopistettä siirretään kaikille yhteisiin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon. Muutosohjelma vahvistaa lapsen oikeuksiin ja tietoon perustuvaa toimintakulttuuria päätöksenteossa ja palveluissa tuomalla käyttöön lapsivaikutusten arvioinnin sekä välineitä lapsilähtöiseen budjointiin ja lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja palveluiden seurantaan.

[Lapsen aika. Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 \(Valtioneuvoston julkaisu 2019:4\)](#)

Vuosittaisen Terveiden ja hyvinvointilaitoksen alueellisen asiantuntija-arvion 2025 johtopäätösten mukaan Kainuussa lasten, nuorten ja perheiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen alaikäiseen väestöön suhteutetut kustannukset olivat hieman alle maan keskitason. Alueen lastenpsykiatrian ja nuorten kuntoutuspsykoterapian saatavuus oli heikkoa. Johtopäätöksissä todetaan, että alueella on syytä kiinnittää huomiota perus- ja erityistason mielenterveyspalvelujen saatavuuden tasapainoon. 1.1.2026 voimaan tullut organisaatiouudistus tukee lasten, nuorten ja perheiden palvelujen painopisteen siirtoa erityistasolta perustasolle. Tässä palveluketjutuksessa ennaltaehkäisevät palvelut ja toiminnot ovat ensiarvoisen tärkeitä ja tarvitaan monialaista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, jotka työskentelevät lasten, nuorten ja perheiden parissa.

Taulukko 1. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja suositeltavat toimenpiteet sekä kehittämiskohteet 2026–2029

1. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointi ja terveys

- **Elintavat:** Ravitseminen (Ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelman tavoitteet), Fyysinen aktiivisuus, liikunta (Kainuun Liikkumislupaus 2030), Uni, Suun terveys, Ruutuaika ja Päihitteet)

Tavoite: Lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveystottumukset paranevat

Toimija / Vastuutaho	Suosittelavat toimenpiteet	Toteutusaika, mittari
Kainuun hyvinvointialueen palvelu - Lapsiperheiden sosiaalityö (palvelutarpeenarviointi, sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, lastensuojelu ja jälkihuolto) - Äitiys- ja lastenneuvola - Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto - Suun terveydenhuolto - Kuntoutuspalvelut (ravinto- ja fysioterapeutit) - Lastentaudit - Lasten- ja nuorisopsykiatria	• Kainuun liikkumislupaus 2030 • Ravitsemusterveyden edistämisen alueellinen lasten ja nuorten työryhmä ja yhteistyö • Alueen ennaltaehkäisevän päihdetyön (EPT) vahvistaminen • Lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen <u>Lapsiperheiden sosiaalityö:</u> • Osana palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmien laadintaa kartoitetaan lapsen fyysinen hyvinvointi, harrastukset ja arjen rytmi sekä vanhempien valmiuksia vastata lapsen arjen sujumisesta, esimerkiksi kykyä huolehtia lapsen fyysisistä tarpeista sekä ohjataan lapsia ja perheitä tarvittavien palveluiden piiriin • Osallistutaan asiakkaan tarpeiden mukaan monialaisiin varhaisen tuen tiimien tapaamisiin	2026–2029 • Kainuun liikkumisohjelman mukaiset mittarit, lapset ja nuoret Kainuun liikkumisohjelma • Ravitsemusterveyden suunnitelman mukaiset mittarit • MOVE – mittaustulosten hyödyntäminen • TEA-viisari (terveydenedistämistiivisyys) • Ravitsemusterveyden lasten ja nuorten yhteistyöryhmän kokoontumiset/määrä v. • FinLapset tilastot • Kouluterveyskyselyt • Vuoden 2026 aikana lapsiperheiden sosiaalityössä kokeillaan 3x10D elämäntilannemittareita sekä FIT-mittaria asiakasprosesseissa työskentelyn tukena ja arvioidaan mittareiden jatkokäytön mahdollisuudet.

	• Vahvistetaan työntekijöiden osaamista Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteet” -verkko-koulun avulla <u>Äitiys- ja lastenneuvola</u> • edistää perheiden terveyttä ja hyvinvointia ennaltaehkäisevästi <u>Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto</u> • on ennaltaehkäisevää toimintaa, joka ylläpitää ja parantaa oppilaan/opiskelijan hyvinvointia <u>Suun terveydenhuolto</u> • Lakisääteiset määräaikaistarkastukset neuvola-asetuksen mukaisesti • Tarvittavat yksilöllisesti määritellyt tarkastukset • Käyntien yhteydessä ja tarvittaessa erillisellä käynnillä suun omahoidon ja ravintotottumusten edistäminen <u>Kuntoutuspalvelut</u> • Koulufysioterapia <u>Lastentaudit, lasten- ja nuorisopsykiatria</u> • Yhteinen hoito- ja tutkimusohje: Syömishäiriöt lapsilla ja nuorilla	
Kunnan palvelu	<u>Kajaani</u> Varhaiskasvatus ja esiopetus: • Liikkuva varhaiskasvatusohjelman toteuttaminen kaikissa toimintapaikoissa • Xylitol-pastillit ruokailun jälkeen (suun terveys) <u>Perusopetus:</u> • Liikkuva kouluohjelman toteuttaminen, liikunnallisen elämäntavan edistäminen • Kouluruokailun edistäminen – mahdollisimman moni oppilas ruokailee päivittäin • Harrastamisen Suomen mallin liikunnalliset kerhot	2026–2029 • Kouluterveyskyselyt • Tea-viisari • MOVE-mittaukset, mittaustulosten hyödyntäminen lasten ja nuorten terveyden edistämässä.

- Mobiililaitteiden käyttö kielletty oppitunneilla
- Nuorisopalvelut:**
- Liikunnallisen nuorisotyön edistäminen, nuorisotiloilla käytettävissä liikuntasalivuorot
 - Harrastamisen Suomen mallin liikunnalliset kerhot
- Kirjasto:**
- Lainattavat liikuntavälineet
- Sotkamo**
- Liikunnallisen elämäntavan edistäminen osana varhaiskasvatus- ja koulupäivää
 - Matalan kynnyksen liikunnan harrastustoiminta ja Harrastamisen Suomen mallin -toiminnan kehittäminen
 - Nuorten ePassi käytössä
 - Soveltavan liikunnan strategian laatiminen maakunnallisena yhteistyönä
 - Kehitetään ja ylläpidetään arjen ympäristöjä, jotka tukevat liikkumista ja terveellistä ravitsemusta
 - Kunta vahvistaa huoltajien hyvinvointiosaamista järjestämällä teematilaisuuksia, jotka tukevat perheiden arkea ja kokonaisvaltaista hyvinvointia
- Paltamo**
- Ruokakasvatus on osa peruskoulun ja varhaiskasvatuksen oppisisältöjä, Ruokaraati mahdollistaa osallisuuden
 - Ravitsemusterveyttä edistetään aktiivisesti yhteistyössä ruokapalveluiden ja varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa.
 - Ikätasoiset ruokailusuositukset käytössä ruokapalveluissa

- Yhteishankkeisuuksia, esim. Kainuun PEKO-hankkeelle tms. (peruskoulujen hyvinvointihanke), jossa käsitellään eri elintapoihin liittyviä teemoja (liikunta, ravitsemus, uni, ehkäisevä päihdetyö huomioiden.)
- Ammattilaisten osaamista kehitetään mahdollisuuksien mukaan esim., KEHUVA-työotteella
- Tehdään yhteistyötä lasten liikunnan lisäämiseksi suositusten mukaiseksi varhaiskasvatuksessa (liikkuva vaka ohjelma, kouluissa (liikkuva koulu ohjelma) ja vapaa-ajalla
- Aktiivinen arki, Harrastamisen Suomen malli, kerhot. Move! -mittausten hyödyntäminen ja aktiivinen viestiminen huoltajille toimintakyvyn edistämiseksi
- Hyödynnetään liikuntakasvatuksessa liikuntapaikat ja tilat varhaiskasvatuksen ja koulun lähellä
- Koululiikunnan laatuun panostaminen

Suomussalmi

- Terveellinen ja monipuolinen päiväkotiruoka
- Varhaiskasvatuksen monipuoliset liikuntamahdollisuudet (liikunnan vuosikello); uinti, luistelu, hiihto, luontoliikkuminen, jumppasalin aktiivinen käyttö ja päivittäiset ulkoiluleikit
- Säännöllinen päivärytmi, riittävä päivä- ja iltalepo
- Ksylitolipastilli aterioiden jälkeen
- Ruutuajasta keskustellaan vasukeskustelussa
- Lasta ei luovuteta päihteiden alaisena olevalle vanhemmalle/hakijalle

- Perusopetuksen ruokakasvatustyöryhmä toimii, jossa oppilaat ovat osallisena
- Perusopetuksen monipuoliset kouluajan liikunta-mahdollisuudet (välituntiliikunta, välkäratoiminta, välituntivälineiden ylläpito, runsas kerho- ja harrastustarjonta)
- Perusopetuksen mobiililaitteiden käyttö on rajoitettu kouluaikana ja ruutiaikasuositusten noudattamiseen ohjataan vapaa-ajalla
- KouluPT-toiminta pidetään käynnissä
- Lukiolaisille järjestetään mahdollisuus käyttää Ruukinkankaan salia ja liikuntahallin kuntosalia välituntisin ja hyppytuntisin
- Lukiolaiset haastetaan vähentämään kännykän käyttöä koulupäivien aikana, tavoitteena viettää tauot ilman kännykkää
- Lukiolaisille kokeillaan ulkovälitunteja.
- Lukiossa opetussuunnitelman mukainen valistus.
- Nuorille tarjotaan mahdollisuuksia ns. "höntsäliikuntaan"
- Työpajalla ja etsivässä nuorisotyössä harjoitellaan arkielämän taitoja: päivärytmiä, liikkumista, sosiaalisia taitoja, terveellisen arkiruuan valmistusta, omien asioiden hoitamista

Puolanka

- Harrastamisen Suomen malli, välituntiliikuttajat
- Puolankajärven koulun ja Puolangan lukion vanhempainillat, eri asiantuntijoiden vierailut
- Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lukion osallisuuden ja toimintakulttuurin kehittäminen

- Ravintola Talonpöytä ja koulun oppilaiden ja opiskelijoiden yhteistyö: ruokaraati 1xkk
 - Ravitsemuskasvatus, riittävästi aikaa ja ruokailurauha, välipalat
 - Kansalaisopistotoiminta: taide, musiikki, käsityö ja liikunta
 - Nuorisotila ja nuorisotoiminta, kannustetaan liikunnalliseen toimintaan
 - Nuorisotyö, koulunnuorisotyö, etsivänuorisotyö
 - Terveystiedon tunnit
 - Ruutuajan rajoittaminen, koulun järjestyssäännöt
 - Perheliikunta
 - Edulliset / maksuttomat liikuntamahdollisuudet
- Hyrynsalmi**
- Kouluruoka ravitsemussuositusten mukaiset; käydään keskustelua oppilaiden ja huoltajien kanssa terveellisestä ruuasta
 - KoulupT toiminta: saadaan oppilaita liikkumaan vapaa-ajalla
 - Move-testit: Hyödynnetään tuloksia opetuksessa, ohjataan kouluterveyden hoitajan kautta koulupT:lle
 - Perheen vastuuta kannustetaan oppilaiden kokonaishyvintöihin: yhdessä olo, kodin pelisäännöt, rajat
 - Kännykätön koulu- noudatetaan tätä kännykkäkielolla
 - Mahdollistetaan hammashoitopalvelut omalla paikkakunnalla (Kuljettaminen toiselle paikkakunnalle vie kouluaikaa ja lisää poissaoloja)
 - Koulun järjestyssääntöjen noudattaminen

- Käytössä poissaoloseuranta järjestelmä ja puututaan poissaoloihin ja tehdään jatko-ohjausta

Ristijärvi

- Kouluruoan houkuttelevuuden ja terveellisen ravitsemuksen vahvistaminen. Xylitol-pastillien avulla suunterveyden lisääminen ja hammashoidon järjestäminen koulun ja varhaiskasvatuksen läheisyydessä. Mahdollistetaan hyvinvointialueen tarjoama suunterveyden valistus-/infotoiminta. Kehitetään vastuullisen, ravitsevan ja monipuolisen ruokakasvatuksen toteuttamista kaikille ikäryhmille erilaisin tapahtumin, teemoin, opastuksin ja kannustimin
- Päihteisiin liittyvä valistus ja päihteiden käyttöön reagointi ennaltaehkäisevällä ja aktiivisella otteella. Opetuksessa aihepiirien huomiointi ja käsittely osana opetuksen toteuttamista
- Mobiililaitekiello koulupäivän aikana – vapautuvan energian suuntaaminen esimerkiksi liikunnalliseen toimintaan välituntisin myös yläkoululaisille. Vahvistettu välituntitoiminnan koordinoitua huomioiden mobiililaitekiellon vaikutuksia. Ruutuaikaan liittyen huoltajille suunnattua infoa ja opastusta sekä tutkitun tiedon saavutettavuuden vahvistamista ruutuaajan vaikutuksiin liittyen. Välituntitoimintaa kehitetty yhdessä Kainuun liikunnan kanssa, sisältäen henkilöstön ja oppilaiden kouluttamista ja toiminnan organisointi
- Kunnan tarjoamat liikuntamahdollisuudet vahvistavat liikunnallisen elämäntavan toteutumista. Ristijärvellä mm. talvella saukkoavaaran laskettelukeskuksen matalan kynnyksen käyttö, kuntosalin käyt-

	tömahdollisuus lapsille ja nuorille, piha-alueilla sijaitsevien liikunta-alueiden vapaa käyttö ja niiden ylläpito ja niiden käyttöön kannustaminen. Harrastamisen suomen mallin kerhojen toteuttaminen monipuolisesti • Vahvistetaan perheiden kokonaishyvinvointia yhteistyössä moniammatillisen toiminnan kautta, valistetaan riittävän ja laadukkaan unen merkityksestä, tuetaan erilaisissa keskusteluissa ja tilaisuuksissa huoltajien roolia ja mahdollisuuksia strukturoida arkensa tukemaan terveellisen elämän ja arjen rytmin toteuttamisessa <u>Kuhmo</u> • Liikkuva Kuhmo – liikkumisohjelman toimenpiteet • Välituntiliikkuminen • Ruokakasvatuksen kehittäminen, positiivinen ruokapuhe • Ruokaraadin toiminta • Digihyvinvoinnin osaamisen edistäminen • Varhainen puuttuminen päihteiden käyttöön <u>Kainuun ammattiopisto KAO</u> • Opiskeluhooltosuunnitelmaan päivitetään ne konkreettiset toimenpiteet, jotka edistävät / tukevat opiskelijoiden liikkumista ja hyvinvointia • Esim. Liikuntavälitunnit, liikuntavälineiden lainauspalvelu, opiskelijoiden liikunta- ja kuntosalin käyttövuorot iltaisin, ravitsemussuositusten mukainen koululounas, lounaalta mukaan otettava hedelmävälipala	
Järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat	• Lasten ja nuorten liikuntakerhot • Seurakuntien kerhotoiminta ja perhekerhot	2026–2029

	Kainuun Liikunta edistää ja tukee kuntia niiden paikallisessa toteuttamisessa	
Kainuun nuorisovaltuusto	- Nuorilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon - Nuorisovaltuuston jäsenedustus alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä	2026-, aloitteiden ja päätösten määrät

- Mielen hyvinvointi**, Kainuun mielen hyvinvoinnin ohjelman tavoitteet [Kainuun mielen hyvinvoinnin ohjelma \(2025–2029\)](#): LAPSET JA LAPSIPERHEET: Vahvistetaan mielenterveysosaamista ja -taitoja, Tuetaan turvallisen, yhteisöllisen ja osallisuutta vahvistavan kasvuympäristön edellytyksiä, Tunnustetaan luonnon, kulttuurin ja liikunnan merkitys osana hyvinvointia ja Tarjotaan kehitystä tukevia harrastusmahdollisuuksia
NUORET: Tuetaan hyvän itsetunnon kehittymistä ja nuorten mielenterveyttä arjessa, Lisätään nuorten ja perheiden osaamista digitaalisessa ympäristössä sekä Edistetään mielen hyvinvointia terveellisillä elintavoilla

Tavoite: Mielenterveyden ongelmat vähenevät

Toimija / Vastuutaho	Suosittelavat toimenpiteet	Toteutusaika, mittari
Kainuun hyvinvointialueen palvelu - Lapsiperheiden sosiaalityö (palvelutarpeenarviointi, sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, lastensuojelu ja jälkihuolto) - Lasten ja nuorten perustason Mielenterveys-palvelut: äitiys- ja lastenneuvola, koulu- ja opiskeluhuollon kuraattorit, Miekkarit(psyk.sh), perheneuvola	<u>Lapsiperheiden sosiaalityö:</u> - Osallistutaan Barnahus –toimintaan (Lapsiin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen tutkinta, tuki ja turva) ja hyödynnetään valtakunnallisesti kehitettyjä työmenetelmiä omassa työskentelyssä - Vahvistetaan henkilöstön osaamista mielenterveyden haasteiden tunnistamisessa. Työskentelyssä hyödynnetään mielihetki –kortteja - Osana palvelutarpeen arviointia sekä asiakassuunnitelmien laadintaa kartoitetaan lapsen	- Vuoden 2026 aikana lapsiperheiden sosiaalityössä kokeillaan 3x10D elämäntilannemittareita sekä FIT-mittaria asiakasprosesseissa työskentelyn tukena ja arvioidaan mittareiden jatkokäytön mahdollisuudet 2026–2029 - Kouluterveyskysely - Hoito- ja palvelutakuun seuranta

	psykkistä hyvinvointia ja tunne-elämää sekä niiden vaikutuksia lapseen, lapsen näkemystä itsestään, kyvyistään, vahvuuksistaan ja yksilöllisyydestään sekä vanhempien valmiuksia tukea lasta näissä asioissa sekä ohjataan tarvittavien palveluiden piiriin Lasten ja nuorten perustason Mt-palvelut • tarjoavat matalan kynnyksen tukea, ehkäisyä ja varhaista puuttumista mielenterveyden haasteisiin, varmistaa oikea-aikaista ja näyttöön perustuvaa psykososiaalista hoitoa sekä vahvistaa lapsen ja nuoren toimintakykyä ja hyvinvointia • Hoito- ja palvelutakuun toteutuminen sekä ase- tuksen mukaisten palveluiden seuranta mm. henkilömitoitukset lastenneuvolassa ja koulu- sekä opiskeluterveydenhuollossa	• Kansalliset hyvinvointi-indikaattorit
Kunnan palvelu	Kajaani Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sekä nuorisopalvelut: • Lasten ja nuorten kaveri- ja tunnetaitojen tukeminen osana perustehtävää • Suunnitelmat ja toimenpideohjelmat lasten ja nuorten suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä Nuorisopalvelut: • 7.-luokkalaisten Mieli-hetket Sivistyspalvelut, kulttuuripalvelut: • Kulttuurikasvatussuunnitelma • Maksuttomat museopalvelut kaikille sekä lisäksi erityiset lapsille ja nuorille tarjottavat palvelut	2026–2029

- Teatterin erityisesti lapsille ja nuorille suunnatut näytökset
- Musiikkiopiston ja kansalaisopiston tarjoamat harrastusmahdollisuudet.
- Kirjaston tarjoamat tapahtumat lapsille ja nuorille
- Kaukametsän tapahtumapalveluiden järjestämät tapahtumat, jotka on suunnattu lapsille ja nuorille

Sotkamo

- Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön kehittäminen
- Mielihetkien järjestäminen
- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu
- Kehitetään ja otetaan käyttöön vanhemmuuden tuen palvelupolku
- Ihmeelliset vuodet -ryhmänhallintamenetelmä ammattikasvattajille ottaminen käyttöön
- ProKoulu-toimintamallin ottaminen käyttöön
- Jatketaan kulttuuriopetussuunnitelman toteuttamista
- Luonto-, kulttuuri- ja liikuntalähtöiset toimintamuodot integroidaan osaksi ennaltaehkäisevää ja yhteisöllistä työtä
- Järjestetään mahdollisuuksia luonnossa liikkumiselle
- Hyödynnetään hyvinvointialueen toimintamallia kouluruokailun tukemiseen syömishäiriöitä sairastaville
- Päihde- ja pelihaittoja ennaltaehkäistään paikallisella tasolla PAKKA-toimintamallin avulla

Paltamo

- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen ohjelmat käytössä vakassa ja kouluilla
- SÖPU-tiimi ja Ankkuritoiminta toimii Paltamossa
- Kiusaamisen ennaltaehkäisy kyselyt, loukkaavan käytöksen suunnitelma <https://www.paltamo.fi/media/varhaiskasvatuksen-asiakirjat-ja-kuvat/loukkaavan-kaytoksen-ehkaisyn-suunnitelma.pdf> ja kiusaamisen vastainen suunnitelma <https://www.paltamo.fi/media/korpitien-koulu/kiusaamisen-vastainen-suunnitelma-paltamon-kunnan-kouluissa-ja-oppilaitoksissa.pdf> käytössä
- Kouluilla koulujen hyvinvoinnin vuosikello käytössä. Hyvinvointiviikot (kiusaamisen ehkäisy)
- Maksuttomien harrastusten tarjoaminen Harrastamisen Suomen mallin ja kerhorahoituksen avulla lapsille ja nuorille
- Toteutetaan tapahtumia esim. elokuvailtoja, musiikkitapahtumia, taidekokeiluja jne. nuorisotyössä. Vuosikellon hyödyntäminen
- Nuva ja lasten parlamentti edistävät osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia
- Tehdään ehkäisevää päihdetyötä kouluissa ja nuorisotoimessa. Teemafotopäihdeistä some- ja digilaitteista, nikotiinituotteista jne. Viestitään kunnan tilojen savuttomuudesta/nikotiinituttomuudesta

- Kouluissa käytössä digitaitopassi jokaisella luokka-asteella
- Kulttuurikasvatussuunnitelman toteutus:
<https://www.paltamo.fi/media/lukio-ja-korpi-tien-koulu/kulttuurikasvatussuunnitelma-2.pdf>

Suomussalmi

- Kannustava ja myönteinen ilmapiiri, kiusaamisen ehkäisy ja puuttuminen
- Lapsen yksilöllinen tukeminen
- Yhteiset toiminnalliset ja liikunnalliset tapahtumat perheiden kanssa
- Metsäretket ja lasten taidetapahtumat (lasten töiden taidenäyttely ja Avoin Lava-tapahtuma)
- Teatteri- ja konserttavierailut päiväkodilla
- Tunnekasvatus
- Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen yhteinen kulttuurikasvatussuunnitelma näkyy arjessa ja ohjelmaa noudatetaan.
- Perusopetuksen ryhmäyttämispäivät ja -leirit toteutetaan vuosittain yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.
- Kouluilla työskentelee koulunuorisotyöntekijä
- KiVA-oppitunnit toteutetaan ja Someturvan käyttöön ohjataan
- Kehitämme ja monipuolistamme ulkona pidettäviä oppitunteja lukiossa. Laajennamme lähiympäristön käyttöä opetuksessa

- Nuorisopalveluissa tuetaan nuorten mielenterveyttä arjessa. Järjestetään toimintaa ja tapahtumia nuorten kanssa. Edistetään kaikkien osallistumismahdollisuuksia ja osallisuuden tunnetta
- Tarjotaan luonto-, liikunta- ja kulttuurielämyksiä perheille, lapsille ja nuorille
- Vapaa-ajalla on tarjolla monipuolisesti harrastusmahdollisuuksia ja mielekästä tekemistä

Puolanka

- Mielihetki-toimintamalli ja mielen hyvinvoinnin vuosikello
- Varhainen tuki ja huolipuheeksi- menetelmä
- Kiusaamisen vastainen työ ja toimenpiteet
- Koulupoissaolot
- Kummi- ja tukioppilastoiminta
- Tunne- ja kaveritaidot

Hyrynsalmi

- Koulun aloitus: ryhmäytyminen kotiseutumu-seolla 1 pv/luokka
- Kulttuurikasvatussuunnitelman ylläpito ja nou-dattaminen
- 7-luokan mielitunnit
- Taataan viikoittaiset oppilashuollon palvelut: kuraattori, Miekkari, psykologi
- Aikuisia kohtaamaan välitunneilla lapsia ja nuo-ria; aito kohtaaminen ja keskustelu
- Kasvatetaan terveisiin elämäntapoihin koulun opetussuunnitelman mukaisesti, hyödynne-tään monialaista oppimiskokonaisuutta
- Ohjeistetaan digitaalisten palveluiden pariin

Ristijärvi

- Suunnitelmien ajantasaisuus ja niiden kehittäminen vastaamaan ajalle tyypillisiä ja uusia haasteita. Suunnitelmien kautta ennaltaehkäisevän toiminnan toteuttamisen ohjaaminen ja riittävä mielen hyvinvoinnin tukeminen erilaisissa ikävaiheissa
- Kulttuurikasvatuksen kautta yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamista, sekä mielen hyvinvoinnin tukemista. Kirjastopalvelut osana tuottamassa vapaa-ajan toimintaa ja virikettä
- Mielihetki-toiminnan mahdollistaminen kunnan puolelta
- Prokoulu-toiminnan käyttöönottoon tähtääminen
- Yhteisen toiminnan vahvistaminen uusien toimintojen kehittämisen kautta → mielen resilienssin vahvistaminen lapsilla ja nuorilla yhteisöllisyyden kokemuksen myötä
- Henkilökunnan osaamista ja tietoutta lasten ja nuorten mielenterveyden vahvistamiseen, kohtaamiseen ja ymmärtämiseen pyritään vahvistamaan koulutuksin ja osaamisen strukturoidun kehittämisen myötä
- Jatketaan kummi- ja tukioppilastoiminnan toteuttamista ja kehitetään toimintoja edelleen.
- Läsnäolon tukemisen mallia uudistettu vuonna 2025 Ristijärvellä, noudatetaan ja kehitetään mallin toimivuutta edelleen

	• Tiivistetään ja vahvistetaan kouluterveydenhuollon palveluiden saatavuutta ja niiden hyödyntämistä mielenterveyteen liittyen, kuten koulukuraattorin, koulumiekkarin jne. kanssa <u>Kuhmo</u> • Mielenterveysosaamisen ja -taitojen kehittäminen • Kiusaamisen vastainen työ ja toimenpiteet • Kainuun mielen hyvinvoinnin ohjelman toimenpiteet • Positiivisen puheen ja palautteen yleistyminen <u>Kainuun Ammattiopisto KAO</u> • Oppilaitoksessa on toimivat opiskeluhuollon käytänteet ja opiskelijoiden itsetunnon kehittymistä tuetaan • Oppilaitoksessa on aktiivinen opiskelijakunta ja tutorittominta • Yhteisöllisyyttä tukevia tapahtumia järjestetään läpi vuoden; Kasvot tutuksi, Hyvinvointi virtaa viikko, Amis gaala, Flooran päivä piknik yms.	
Järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat MLL:n Kainuun piiri ry	• Kaverikerhot, joihin osallistujat valitaan yhdessä opettajan tai kuraattorin kanssa • Alakoulun oppilaille oppitunteja ja vanhemmille vanhempaintilaisuuksia tavoitteiden mukaisista teemoista • Koulutukset oppilaille ja vanhemmille digihyvinvoinnista ja mediakasvatuksesta • Tukioppilastyön kehittäminen yläkouluissa ja	

	myös alakouluissa tavoitteiden mukaiseen toimintaan, koulutetaan ja tuetaan tukioppilaita vapaaehtoisena ja vertaisena toimimiseen tavoitteiden mukaisesti • Koulutukset oppilaille ja vanhemmille vanhempaintilaisuuksia tavoitteiden teemoista • Tukihenkilötoiminta; tarjotaan lapselle tai nuorelle aikuinen Kaveri lapsen tai nuoren tarpeiden mukaan Seurakunnat • kerho- ja perhekerhotoiminta sekä muu lapsille ja nuorille kohdistuva toiminta	
Kainuun nuorisovaltuusto	• Nuorilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon • Nuorisovaltuuston jäsenedustus alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä	• 2026-, aloitteiden ja päätösten määrät

2. Vanhemmuus ja erilaiset perheet

Tavoite: Vanhemmuuden varhainen tukeminen

Toimija / Vastuutaho	Suosittelavat toimenpiteet	Toteutusaika, mittari
Kainuun hyvinvointialueen palvelu - Lapsiperheiden sosiaalityö (palvelutarpeenarvointi, sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, lastensuojelu ja jälkihuolto) - Äitiys- ja lastenneuvola	• Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusryhmien ottaminen käyttöön https://itla.fi/menetelma-pankki/vanhemmuusryhmat/?tab=yhteenveto tai muu vastaava yhteisesti sovittu näyttöön perustuva toimintamalli	2026–2029, valtuustokauden aikana näyttöön perustuva toimintamalli käytössä koko Kainuun alueella

	<u>Lapsiperheiden sosiaalityö:</u> - Vahvistetaan monialaista vanhemmuuden tuen työskentelyä MRV –hankkeen tuella. <u>Äitiys- ja lastenneuvola</u> - edistää perheiden terveyttä ja hyvinvointia ennaltaehkäisevästi	Vuoden 2026 aikana lapsiperheiden sosiaalityössä kokeillaan 3x10D elämäntilannemittareita sekä FIT-mittaria asiakasprosesseissa työskentelyn tukena ja arvioidaan mittareiden jatkokäytön mahdollisuudet.
Kunnan palvelu	<u>Kajaani</u> Varhaiskasvatus ja esiopetus: - Varhaiskasvatuksen perheohjaajien (2) työ varhaiskasvatuksen toiminnan piirissä oleville perheille - Kouluasterajat ylittävä kodin ja koulun välinen yhteistyö Kirjasto: - Neuvolayhteistyö mm. lukureseptit Nuorisopalvelut: - Ankkuritoiminta, jossa huoltajat ovat mukana <u>Sotkamo</u> - Tilapäisen lastenhoitoavun järjestäminen - Ihmeelliset vuodet - sekä ProKoulu-toimintamalleihin sisältyy vahvasti yhteistyö huoltajien kanssa. - Perheiden, lasten ja nuorten palvelut järjestetään saumattomasti yli organisaatiorajojen - Näyttöön perustuvien vanhemmuuden tuen menetelmien kehittäminen ja käyttöönotto - Säännölliset matalan kynnykset tapaamiset ja kanavat eri elämänvaiheissa olevien lasten vanhemmille digitaalisuus huomioiden	2026–2029

- Ohjataan perheitä ja nuoria käyttämään digitaalisiä palveluita (Omaperhe, Omahelpperi lähellä.fi)
 - Osallistutaan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden yhdyspintarakenteen kuvaamiseen
 - Määritellään ja tunnistetaan kunnan alueella haavoittumissa asemassa ja syrjinnän vaarassa olevat lapset ja perheet sekä arvioidaan nykytilanne toimialakohtaisesti. Laaditaan kehittämissuunnitelma
 - Laaditaan ja otetaan käyttöön koko kuntaa koskevat turvallisemman tilan periaatteet
 - Koulutetaan henkilökunta tunnistamaan lähi-suhde- ja perheväkivalta.
 - Lisätään tietoisuutta kaikkien kuntalaisten mahdollisuudesta tehdä huoli-ilmoitus
 - Järjestetään digiturva- ja mediakasvatusta
- Paltamo**
- Huoltajien tukeminen huoltajien illoilla. Huoltajien osallistaminen – yhteisölliset oppilas-huoltotyöryhmät. Vastataan huoltajien aloitteisiin vanhemmuuden tukemiseksi esim. tunne- ja vuorovaikutustaidot, oppimisen ja lukemiseen innostamisen osalta
 - Harrastusmahdollisuuksien ja edellytysten luominen lapsiperheille
 - Yhdistämme voimamme koulujen, hyvinvointialueen lapsiperhepalveluiden, varhaiskasva-

	tuksen ja muiden lapsiperheiden arkeen liittyvien tahojen kanssa, jotta voimme tukea perheitä <u>Suomussalmi</u> • Varhainen puuttuminen, kun huoli herää • Päivittäiset keskustelut vanhempien kanssa • Toiminnalliset tapahtumat lapsiperheille • Subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus • Tulevaisuudessa varhaiskasvatuksenopettajan palvelut • Perusopetuksen vanhempainvartit / huoltajataapaamiset järjestetään säännöllisesti. • Vanhempaintoimikuntatoiminta kouluilla <u>Puolanka</u> • Vanhempainillat • Koko perheen tapahtumat • Kielikahvilatoiminta <u>Hyrnsalmi</u> • Koulun vanhempainillat, vanhempainvartit, vanhempainyhdistystoiminta • Kodin ja koulunpäivät • Rakentava yhteistyö lapsen ja nuoren parhaaksi, syyttelemättä ketään, tuen tarjoaminen ja vastaanottaminen <u>Ristijärvi</u> • Varhaiskasvatuksessa tuetaan henkilöstön osaamista ja kykyä tukea vanhempia. Koulutussuunnittelu	
--	---	--

	• Yhteistyön toteuttaminen ikäluokkien ja kouluasterajojen yli, sekä instituutioiden ja kotien välillä • Huoltajien tukeminen erilaisin informatiivisin viestintäkeinoin, sekä järjestämällä yhteisiä iltoja eri teemoihin liittyen. Pyytämällä ulkopuolisia asiantuntijoita puhumaan tilaisuuksiin • Vahvistetaan vanhempien keskinäistä yhteyttä ja tuetaan moninaisen vanhemmuuden ymmärrystä <u>Kuhmo</u> • Yhteistyö vanhempien kanssa, vanhempainilat – ja tapaamiset • Varhainen puuttuminen • Harrastusmahdollisuuksista tiedottaminen • Maksuttomaan varhaiskasvatukseen siirtyminen <u>Kainuun Ammattiopisto KAO</u> • KAO:n yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelma • Yhteistyö alaikäisten opiskelijoiden perheiden kanssa.	
Järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat MLL:n Kainuun piiri ry	• Vanhemmuuden vertaistyhmiä järjestäminen verkossa eri-ikäisten lasten vanhemmille • Tarjotaan MLL:n tukihenkilöitä, kuten Perhekummeja tai maahanmuuttajaäidin ystäviä, perheen tarpeen mukaan	

	- Tarjotaan tilapäistä lastenhoitoapua perheille ja ylläpidetään maksutonta lapsiparkki-toimintaa <u>Seurakunnat</u> - kerho ja perhekerhotoiminta sekä muu lapsille ja nuorille kohdistuva toiminta	
Kainuun nuorisovaltuusto	- Nuorilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon - Nuorisovaltuuston jäsenedustus alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä	2026-, aloitteiden ja päätösten määrät

3. Ennaltaehkäisevät palvelut ja toiminnot

Tavoite: Ennaltaehkäisevät palvelut ja arjen tuen toiminnot lisääntyvät. Toimielinten päätöksenteossa otetaan käyttöön lapsivaikutusten ennakkoarviointi ja lasten oikeudet tunnetaan.

Toimija / Vastuutaho	Suosittelavat toimenpiteet	Toteutusaika, mittari
Kainuun hyvinvointialueen palvelu - Lapsiperheiden sosiaalityö (palvelutarpeenarviointi, sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, lastensuojelu ja jälkihuolto) - Äitiys ja lastenneuvola	- Kuntoutus neurokirjon lasten ja nuorten arjessa -Kainuun Kirjo-projekti <u>Lapsiperheiden sosiaalityö</u> - Osallistutaan edelleen Ankkuri toimintaan, joka laajentunut ja toimii Kajaanissa, Sotkamossa, Kuhmossa, Suomussalmella ja Paltamossa <u>Äitiys- ja lastenneuvola</u> - edistää perheiden terveyttä ja hyvinvointia ennaltaehkäisevästi	2026–2027, projektin kehittämistyön arviointi 2026–2029 Lapsivaikutusten ennakkoarviointien määrä päätöksenteossa

Kunnan palvelu	<u>Kajaani</u> • Viranhaltijat sitoutuvat lapsivaikutusten ennakkoarvioinnin tekemiseen päätösten valmisteluvaiheessa. • Perusopetus ja nuorisopalvelut: Mieli hetken jalkauttaminen (7lk). • Nuorisopalvelut: Kehitetään nuorisopassia selkeäksi ja ajantasaiseksi kanavaksi vapaa-ajan toimintojen löytämiseen <u>Sotkamo</u> • Lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen, lasten oikeuksien koulutusten järjestäminen henkilökunnalle säännöllisesti • Lapset, nuoret, ja huoltajat osallistuvat kunnan toiminnan ja palveluiden suunnitteluun osallistavilla menetelmillä • Järjestetään säännöllisiä, maksuttomia ja helposti saavutettavia eri ikäryhmille suunnattuja kohtaamispaikkoja olemassa olevissa kunnan tiloissa. Osallistujat ovat mukana suunnittelussa <u>Paltamo</u> • Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi on otettu käyttöön • Läsnäolon tukemisen malli (poissaolojen seurantaan) • Lapsiparlamenttitoiminta • Nuorisovaltuusto	2026–2029 • Lapsivaikutusten ennakkoarviointien määrä päätöksenteossa
------------------------------	--	--

Suomussalmi

- Varhaiskasvatuksen toiminta järjestetään varhaiskasvatuslain puitteissa lapsen oikeuksien mukaisesti
- Lapsivaikutusten ennakkoarviointia toteutetaan päätöksenteossa ohjeistuksen mukaan, tapauskohtaista harkintaa hyödyntäen.
- Kasvatuskeskustelut
- Lapsiparlamenttitoiminta
- Nuorisovaltuusto
- Etsivän nuorisotyön ja työpajan palvelut

Puolanka

- Moniammatillinen yhteistyö yli kunta- ja toimialarajojen.
- Opiskeluhuollon toiminnan jalkautuminen oppilaiden ja opiskelijoiden pariin.
- Kouluun kiinnittyminen ja poissaoloihin puuttuminen.
- Selkeät toimintaohjeet toimintatavoista, resurssit ja koulutus
- Kerätään perheiltä palautetta ja hyödynnetään sitä palvelujen kehittämisessä

Hyrynsalmi

- Lasten ja nuorten vaikuttamisen opettaminen: oppilaskunta, nuorisovaltuusto
- Nuorten vaalit, niihin osallistuminen
- Oppilasedustus: laajennettu OHR, kunnan työryhmissä
- Kyselyt lapsille
- Lapset mukana työpaikalla-päivä

	<u>Ristijärvi</u> - Nuorisotoiminnan kehittäminen ja alueellisesti tehtävän työn vahvistaminen. Nuorisovaltuuston toiminnan kehittäminen, lasten kuulemisen vahvistaminen ja osallisuuden lisääminen osana päätöksentekoa - Kuullaan sidosryhmiä, huoltajia ja kohderyhmiä toiminnan kehittämisen perustaksi. Kehitetään toimintaa saadun palautteen, huomioiden ja ideoiden avulla <u>Kuhmo</u> - osallisuuskasvatus ja osallisuuskokemusten edistäminen: - Mini Vaikuta! -päivä, toiminnan käynnistäminen alakoululaisille - Otamme puheeksi ja puutumme varhain, kun huoli herää - Ohjaamme tuen piiriin - Nuorisovaltuusto ja Lasten Parlamentti - Lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen	
Järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat MLL:n Kainuun piiri ry	- Perheiden Pesäkolo -avoin kohtaamispaikka lapsiperheille toiminnan jatkaminen, laajentaminen ja kehittäminen yhdessä Kainuun seurakuntien ja Kainuun hyvinvointialueen kanssa <u>Seurakunnat</u> - kerho- ja perhekerhotoiminta sekä muu lapsille ja nuorille kohdistettu toiminta	
Kainuun nuorisovaltuusto	Nuorilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon	2026-, aloitteiden ja päätösten määrät

	Nuorisovaltuuston jäsenedustus alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä	
--	--	--

Vahvistettavia toimenpiteitä ja lisäehdotuksia lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi:

- Suomussalmi: Kouluterveyskyselyiden pohjalta on havaittu, että lukiolaisille olisi tarpeen järjestää hampaiden harjauksenopastusta. Toivoisimme plakki värjäysten järjestämistä lukiolaisille myös jatkossa. Pilotoitu syksyllä 2025. Henkilökohtainen neuvonta ja ohjaus
- Mielenterveyshoitajan palvelut, toiveissa myös alakouluikäisille (5.–6.lk)

7 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman hyväksyntä, seuranta ja arviointi

Lastensuojelulain (417/2007, 12 §) mukaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa.

Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (410/2015, 110 §) mukaista talousarviota ja taloussuunnitelmaa laadittaessa. Käytännössä tämä tapahtuu helpoiten siten, että suunnitelmaan laatimiseen osallistuneet julkiset tahot huomioivat suunnitelman tavoitteet ja seurattavat asiat talousarvion laatimisen yhteydessä osana kunnan/hyvinvointialueen muuta taloussuunnittelua ja tavoitteiden asettamista.

Hyvinvointialueen on laadittava lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi hyvinvointialueen toimintaa koskeva alueellinen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon hyvinvointialueesta annetun lain ([611/2021](#)) 115 §:n mukaista talousarviota ja suunnitelmaa sekä mainitun lain 41 §:n mukaista palvelustrategiaa laadittaessa. Suunnitelma on osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettua hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmaa.

Kainuussa opiskeluhuollon ohjausryhmät toimivat kunnittain. Näin ollen myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seuranta on osittain tarkoituksenmukaista toteuttaa kuntakohtaisesti esimerkiksi osana opiskeluhuollon kuntakohtaisia ohjausryhmiä. Ohjausryhmät raportoivat suunnitelman toteutumisesta kuntien ja hyvinvointialueen valtuustoille ja valmistelevat tarvittavat parantamisehdotukset kokoamansa arviointitiedon pohjalta. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisessa on otettu huomioon Kainuun alueellinen hyvinvointikertomus 2023–2025 ja suunnitelma 2026–2029, joten seuranta ja arviointia tehdään myös yhteistyössä hyvinvoinnin edistämisen eri työryhmien kanssa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteellinen ja johdonmukainen seuranta- ja arviointi toteutuvat myös alueellisessa perhekeskuksen johto/ohjausryhmässä ja opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä.

Lähdeluettelo

- Hakulinen-Viitanen T., Hietanen-Peltola M., Hastrup A., Wallin, M. & Pelkonen M. 2012. Laaja terveystarkastus. [Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon](#). Helsinki: THL.
- Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö ITLA. 2025 <https://itla.fi/lapsiperhekoyhyys-datana/>
- Kainuun hyvinvointialue. 2025. Kainuun hyvinvointialueen laaja hyvinvointikertomus 2023–2025. <https://kainuunhyvinvointialue.cloudnc.fi/download/noname/%7Bf030376d-fe5a-4296-8ab4-288d30b5f9be%7D/210393>
- Kainuun hyvinvointialue. 2026. Kainuun hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelma 2026–2029.
- Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2022. Arvokas ja onnellinen lapsuus Kainuussa – Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. <https://hyvinvointialue.kainu.fi/node/2524>
- Kainuun Liikunta. 2025. Kainuun liikkumisohjelma. [Kainuun liikkumisohjelma](#)
- Kajaanin ammattikorkeakoulu. 2025. Kainuuseen terveyttä ja mielen hyvinvointia KATE-hanke 2024–2026. [Kainuun mielen hyvinvoinnin ohjelma \(2025–2029\)](#)
- Kemppi, H. 2021. (toim.) Kokoava selvitys ja politiikkatoimet. [Eroon lapsiperheköyhyydestä](#).
- LiikU. 2026. Lasten ja nuorten liikuntaindikaattorit. <https://www.liiku.fi/varhaiskasvatus-koulu-ja-oppilaitos-yhteisty/ohjelmat-ja-hankkeet/liikkuvat/liikkuva-koulu-ohjelma/materiaalit/koulu-paivanaikana/>
- Opetushallitus. 2026. Aamu- ja iltapäivätoiminta. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/aamu-ja-iltapaivatoiminta>
- Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. [Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014](#).
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet. [Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet](#).
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2025. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteiden-uudistus-2025>
- Paju, P., Westman, R. & Kuokkanen, J. 2025. Miten lasten suojelun kustannukset kertyvät II-selvitys. <https://www.lskl.fi/julkaisut/miten-lasten-suojelun-kustannukset-kertyvat-2-selvitys/> Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu.
- Perälä M-L, Halme, N. & Nykänen, S. 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. [Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen](#). Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2023. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lasten-ja-nuorten-hyvinvointisuunnitelmat>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2026. Lasten, nuorten ja perheiden terveys- ja hyvinvointi ja palvelut. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finlapset-lasten-nuorten-ja-perheiden-terveys-hyvinvointi-ja-palvelut>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Sotkanet 2026. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2026. Lastensuojelun käsikirja. [Lastensuojelun käsikirja](#).

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2026. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/terveyden-ja-hyvinvoinnin-edistaminen>

Valtioneuvosto. 2019. [Lapsen aika: Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040](#).